

Americké volby s hlediska Evropana.

J sme v situaci, kdy to zas jednou bude pro nás téměř důležitější než pro Američany, kdo bude presidentem Spojených států. Není třeba přeceňovat roli osobnosti v dějinách, ale každý ví, že by byl konec světové války vypadal poněkud jinak, kdyby jej byl neovládal Wilson se svým učením o sebeurčení národů. Zejména v Československu se to cítí. Nyní neprožíváme dobu tak dramatickou jako před deseti lety, ale její vážnost není o nic menší, rozhodnutí, která se chystají, jsou stejně závažná jako byla rozhodnutí z let 1917 a 1918.

O válce se až do nedávna soudilo, že má aspoň jednu přednost: dělá čistý stůl. Dosahuje určitých výsledků, jež nelze popřít a z nichž se nelze odvolat. Je to boží soud. Vítěz i poražený musí jej přijmouti stejně, a je pokoj. Aspoň na čas. Ale od té doby, kdy se ve válce neangažují jen knížata s najatými armádami, nýbrž celé národy se všemi svými živými silami až do poslední dělné ruky, pozbývá tato stará pravda postupně pravdivosti. Armády bylo možno zničit, trůny bylo možno skácet, ale není možno zničit národy ani vytlačit je násilím z posic, které zaujímají nebo na něž si činí nárok podle svých přirozených sil a schopností. Proto stojí svět na rozcestí: buď stálý boj až do úplného sebezničení západní civilizace, nebo definitivní mír, to jest mír, který by nebyl nikomu uložen, nýbrž by plynul prostě z dosažení stálé rovnováhy celé politické soustavy. Mír pařížský se mnoho pomlouvá, ale nevyhovuje-li ideálnímu požadavku stability, není to proto, že by byl špatný, nýbrž prostě proto, že je to mír vojenský jako každý dřívější a že jiný býti nemohl — zatím co již se probudilo lidské vědomí a svědomí pro mír pravý.

Zůstane zásluhou — a závažkem Ameriky toto probuzení Evropy. President Wilson se shroulil pod tíží svého poslání, ale již dnes je patrné, že nebylo opuštěno a že se ho chopí nové ruce, musí chopit; jde jen o to, jaké, zda dosti silné a obratné. Bylo by omylem domnívat se, že idea světového míru závisí na vítězství určité strany ve Spojených státech. Politika spočívá v Americe mnohem více než kdekoli jinde na osobnostech, nikoli programech. Vznik amerického státu z kolonie, z plantáže a dobrodružství, jeho odlehlost od starého světa a bezpečnost před nepřáteli, jeho opoziční tradice zprvu náboženská, později hospodářská a politická, vůči mateřské zemi a Evropě, jeho rasová internacionalita a kulturní moralismus tvoří docela zvláštní povahu veřejného života, naprosto nepodobnou všemu, co známe na této straně oceánu. Je to zvláštní směs duchového s hmotným, nejjemnějšího s nejhrubším, dolar a modlitební kniha, dobré srdce a zločin. V Evropě jest vlastenectví jistým idealismem, povznášejícím massy z nížin sobectví osobního a třídního, a politika je přece jen ještě něco lepšího než obchod. Společné nebezpečí před nepřitelem,

společná snaha vyniknouti nad souseda jsou u nás motivy národních cností, kázně, vynalézavosti, obětavosti. Za to ulpívá se na egoismu národním. Je velmi těžko proniknouti dále. Evropa sama by se nikdy nesjednotila, nepoznala svou jednotu pod růzností. Jsme každý příliš svůj, abychom v druhém neviděli cizího. Nemáme také dostatečný odstup a přehled, abychom mohli srovnávat a poznat, co je opravdu cizí.

Amerika může udělati cnost ze své nouze. Nezná nacionalismu a nemá opravdu politické politiky. Její politika je v podstatě také obchod jako všechno ostatní a proto je v ní tolik rmutu a přímokorupce. Americký občan, pokud nemusí, nestará se o to. Politické strany jsou jen aparáty na umístění určitých lidí ve správě a uplatnění určitého vlivu v zákonodárství, často vlivu nejbohatších průmyslových koncernů. Politiku sociální šťastná mladá Amerika dosud nepotřebovala tak jako my, poněvadž mohla všechny ruce stále zaměstnat a všechny žaludky nasytit; teprve nejnověji v důsledcích ukvapeného technického vývoje v průmyslové produkci se problém ohlašuje. Politice kulturní ještě nedozrála, a politika zahraniční je jí vzdálená. Čeho se zde tedy má chopit mysl průměrného Američana? Vedle obchodního není zde možno najít jiný zájem než sportovní, a ten se také při volbách vydatně uplatní a postupem agitace do krajní míry vybičuje. A přece je v tom něco více. Američan užívá dosud navyklého biblického slohu a kazatelského tónu. Coolidge dovedl v tomto oboru podat zvlášť odstrašující ukázky. Působí to frázovitě a pokrytecky, ale nevyklučuje to pravý cit. Američan nemyslí jen na věci člověka. Může si dovolit něco, co pro Evropana je luxus, utopie, snění.

Věčný mír byl u nás do poselství Wilsonova jen thematem pro filosofy, socialisty a sufražetky. Amerika, která je kadlubem národů a nemá s kým válčit, kde plocha státu rovná se rozsahem téměř celé Evropy i s Ruskem a nemá žádných vnitřních hranic, jest jednotným jazykovým územím i trhem, kde kapitálová a vůbec mocenská převaha severu je taková, že vše ostatní raději dělá přívětivou tvář k leckdy trapné hře, Amerika myslí zcela přirozeně v měřítku kontinentálním a nechápe, proč by se také evropské národy nemohly sjednotit jako se sjednotili synové těch národů na půdě nového světa, a proč by Evropa, matka civilizace, měla udržovat staré barbarství krveprolévání. Průměrný Američan se cítí vysoko povzneseným nad Evropany, jako nositel mladší kultury, ale zdravější a pokročilejší. Zkaženost a úpadek starého světa je úplně zobečňelou představou v Americe. V té myšlenkové vzdálenosti a vzájemné neznalosti obou světů je však nebezpečí, které se již projevovalo ztroskotáním prvního pokusu o spolupráci. Wilson mohl dát mocný popud, ale nic více. Amerika, znechucena překážkami a složitostí otázek, se odvrací. Nastává éra předsudků. Věří se tam, že evropské národy se nezbaví dravčích instinktů, že německý im-

perialismus byl jen vystřídán francouzským, že americké pomoci bylo zneužito, že dluhy na válku ve Spojených státech učiněné jsou podvodně upírány, aby byly peníze na další zbrojení a vraždění. Toto povrchní nazírání jen poněmhu a u elitních jednotlivců ustupuje lepšímu poznání. Od ustavení Dawesova výboru pro otázku reparační obnovuje se přímý styk evropsko-americký a připravuje cesta vzejemnému porozumění a konečně sdržení. V Evropě se již chápe, že bez americké účasti se úplná sanace neprovede a bezpečnost nového pořádku nezajistí. Společnost národů zůstane bez ní kusá a v kritických chvílích bezmocná. Naproti tomu v Americe se zas již cítí, že izolace je nemožná. Ani ohromný americký trh nemůže se uzavřít a žít jen ze sebe. Velmoc rázu Spojených států nemůže se vyhnout stykům. Nemůže se již také zbavit spoluodpovědnosti za stav věcí, který pomáhala utvořit. Amerika musí mezi ostatní, ať tím či oním způsobem, o tom již není sporu. Otázka zní: kdo se komu přizpůsobí, zda Evropa americké civilnosti, jednotnosti, komercionalismu, či naopak Amerika evropské diplomatickosti, zbrojení, imperialismu. Je právě na rozcestí a v minulých měsících jen o vlas — a dosud ne s konečnou platností — unikli jsme nebezpečí, že rozhodnutí padne na stranu špatnou, že překonání americké izolace povede jen k závodům v nacionální pyše, nedůtklivosti a sobectví.

Žádný národ, jakmile dospěje určité síly a sebevědomí, nemůže uniknout pokušení imperialismu. Ve vztazích mezinárodních platil dosud zákon džungle: jez, nebo budeš sněden. Nepodaří-li se rozšířit platnost mravního a civilního zákona také na oblast mezinárodní a uložiti bezohlednému uplatnění násilí jisté meze, nebude možno zabrániti ani tomu, aby Amerika nestala se největším dravcem světa a nevyužila plně své převahy. Je to dnes 120 mil. lidí, ale sto dvacet milionů, za nimiž stojí ohromné jmění, kteří mají nebo mohou mít nejlepší technický aparát a nejlepší organizaci. Snad ještě nikdy v dějinách nebyla taková odpovědnost na jediném národu a na jediném člověku: na tom, kdo bude zvolen prezidentem Spojených států.

Při tom si však musíme býti vědomí, že tyto osudné věci, nás tolik zajímající, nebudou vůbec předmětem volebního zápasu. Široké obecenstvo americké světovým otázkám nerozumí a leká se jich. Má dosud instinktivní odpor proti zapletení do evropských obtíží. Takové gesto jako je návrh státního tajemníka Kellogga na »postavení války mimo zákon« je velmi populární, ale právě jen jako gesto, žádná politika, nic konkrétního, žádné podrobnosti a závazky. Proto také do voleb nemůže se v jednání o protiválečný pakt nic definitivního stát. Naproti tomu je zde také silná strana námořního zbrojení, ale to jsou odborníci a zájemci (těžký průmysl by to přirozeně mohl potřebovat), ale ven se s tím nesmí. Námořní sekretář Wilbur libuje si přímo esteticky ve svých moderních křižnících, ale jakmile se ukázalo, co by to stálo a kam by to vedlo, zdvihla se po státech bouře protestu a musilo se 75% slevit. S otázkami zahraniční politiky nikdo do voleb nepůjde. Povšechně budou všichni stejně pěstovati moralistní pacifismus. Rovněž finanční stránka věci nehodí se dnes k veřejnému projednávání nebo dokonce agitaci. Parker Gilbert nenávidí indiskretní redaktory a zapírá šmahem všechno,

co se kde tvrdí o jeho plánech zrušit mezinárodní dluhy. Americkým voličům nikdo se neodvážá říci, že by se evropské válečné dluhy měly škrtnout, ačkoliv každý bankéř dávno ví, že se to musí stát. Americká demokracie je dosud nevychovaná dítě, má krásné vlastnosti a skvělé možnosti, ale potřebuje vedení. O Wilsonovi je známo, že neuměl jednat s lidmi a zejména s takovými velikými dětmi, jaké seděly v senátu. Coolidge má (nebo měl, poněvadž už nepřichází v úvahu) jednu znamenitou přednost: budil bezděčnou důvěru, ale neměl jaksí, k čemu by jí užil. Snad nebyl také ještě čas. Ale nyní se naplňuje. Kdo bude povolán, aby ho užil?

Nelze si stěžovat, že by mezi nadějnými kandidáty nebylo osobností, znajících evropské poměry. Téměř všichni jsou náhodou výteční znalci, kteří přímo studovali tyto věci. Není to ostatně náhoda. Kdo se chystal kandidovat, věděl, že to bude potřebovat, a ve stranických štábech se také ví, co Ameriku a jejího presidenta čeká. Jde však o to, zda projde sítím voleb vítěz, který si bude opravdu vědět rady a který také dovede ji prosadit právě při té strašné ignoranci americké veřejnosti a při té nedůtklivosti, předsudcích a celkem také nízké úrovni amerického senátu. Politika příštího presidenta bude musit najít ještě mnohem více odvahy k pravdě a především více taktu, nežli projevuje na př. nyní státní tajemník Kellogg v jednání s Francií. Kdyby Amerika chtěla uskutečnit jenom svou představu o míru, hluchá k názorům a potřebám národů evropských a neochotná přinést oběti hmotné i morální, které také na ni budou žádány, nebylo by to zase nic jiného než močenský diktát, který by evropská hrdost sotva snesla. Tak by Američani jen podnítli bojovné instinkty »rytířských národů« Evropy, kteří dají nesporně vždy přednost svobodné bídě v boji před blahobytným mírem v otroctví. Pro přimocané americké myšlení je to velmi svůdné říci prostě: tak to bude a ne jinak; válčiti se zakazuje! — A třeba i postavit si, usuzuje se v Americe, za účelem vynucení blahodárneho rozkazu nejsilnější armádu a loďstvo. Sám duch tak kritický vůči typickému amerikanismu svých krajanů, Mencken, tomu podlehl. Tak jednoduché to věru není. Lze sice doufat, že státníci s Evropou již tak obeznámení jako vicepresident Dawes, autor známého reparačního plánu, nebo jeho tehdejší spolupracovník demokrat Owen Young, nebo sekretář obchodu »internacionál« Hoover, a jeho protikandidát demokratický starosta New Yorku A. I. Smith tomu všichni dobře rozumějí. Jsou dnes také nejslibnějšími mezi jmény, které se vyslovují, ale nikdo nemůže říci, co vyjde z toho divoce zmítaného bubnu nominačních sjezdů republikánského a demokratického a konečně z nevyočitatelných voleb. Může býti kandidován také starý Hughes, jehož mysl není již dosti pružná, ale ještě spíše nějaký úplný outsider, nějaký provinční výtečník, snad dobrý, ale nedostačující velikostí úkolu, snad také nějaký horlivec plný zbožných předsudků. To se stává, když je boj dlouho nerozhodný. Tentokrát není však příliš velká konkurence hvězd, ani na jedné, ani na druhé straně. Zdá se, že mezi republikány Hoover nemá dnes vážného protikandidáta. Dawes se neuchází horlivě a Coolidge jej měl na mysli, když se rozhodl nekandidovati znovu. Nejprudší konkurent Willis náhle zemřel, Bo-

rah je duch příliš svérázný, excentrik, nemá naděje získati massu. Na straně demokratické je populární Al. Smith takřka jediný, třeba handicapován svým katolicismem a »východnictvím« (velká města atlantického pobřeží nejsou Amerika). Pro řešení choullostivých otázek, které jsou na pořadu, nebylo by nepochybně vhodnější osobnosti nad Hoovera. Jeho jedinečná kariéra (od sirotka quakerské farmy, přes technického průkopníka civilisace v Australii, Číně, Rusku, k hospodářskému organisátoru války a poválečné pomoci) přímo ho předurčuje k dovršení životního díla uspořádáním poměrů mezinárodních.

Rudolf Procházka.

POZNÁMKY

Komunističtí sekretáři a revoluce.

Komunistickou stranu srovnával před časem jeden z našich komunistů k motoru, který silně vázne. V poslední době na komunistických konferencích se pilně hledá příčina, proč ten motor vázne a jak to udělat, aby neváznu. Politbyro jest v permanenci a »Rudé Právo« otiskuje dlouhé resoluce, hezky rozdělené na body a pod body, kde si komunisté sepisují, kde to všude vázne. Tak se přišlo i na to, že to vázne u sekretářů. Přišli s tím komunisté ze Žižkova:

Se zřetelem na to, že v buňkách strany panuje nespokojenost, vzniklá proto, že řada soudruhů, ve straně zaměstnaných, se nezúčastňuje práce v buňkách, čímž se vědomě široké mase členstva odcizuje, konference se usnáší:

a) Při přibírání do zaměstnání strany budiž dbáno, aby nebylo využíváno příbuzenských poměrů a za tím účelem budiž provedena kontrola.

b) Závodní buňka podniků strany v Karlíně od každého člena necht měsíčně vyžaduje výkaz o jeho stranické práci, podepsaný buňkou jeho bydliště.

c) Všem buňkám budiž tlumočen krajskou konferencí názor, že jsou povinny žádného zaměstnance strany, který se stranické práci vyhýbá, ve straně netrpěti.

Sekretářů (aspoň některých), týká se také jiný přijatý návrh, který žádá, aby

členové strany, kteří jsou odborovými sekretáři, povinně navštěvovali elementární kursy I. a II. stupně.

Rozumíme-li elementárními kursy vyučování o věcech nejzákladnějších, pak tento návrh podával někdo, kdo se dívá velmi skepticky na vzdělání sekretářů komunistických; jinak by tak naléhavě nedoporučoval jim návštěvu elementárních kursů. Mimoděk si tu vzpomínáme, co zkusil Vančura, když v »Tvorbě« zkritisoval obzor komunistických sekretářů.

Žižkovští komunisté jsou tedy rozezleni na sekretáře. Politbyro se však o ně opírá. To jest vidět z toho, že na některých úsecích nahrazuje komunistická strana instituci důvěrníků zřízením tajemníků, sekretářů v podstatě tedy jejich síť rozšiřuje. Žižkovští žádají, aby komunističtí sekretáři dělali revoluční politiku nejen jako profesionálové, ale i jako amatéři. Ale: volají-li se v komunistické straně na palubu i sekretáři, žádá-li se od nich, aby pracovali přes čas, v odpoledních hodinách, pak jest to dokladem, že komunistická strana pomalu, ale jistě ztrácí povahu hnutí, které svou silou uvádí v pohyb dav, a stává se ztrnulou organizací, kde nejsilnější slovo má sekretář a sekretariát. Jest to paradoxní, ale jest to pravda: nejrevolučtější strana

u nás postavila dnes své základy na sekretariátech a sekretářích. Komunistická strana má nejvíce sekretářů. »Rudé Právo«, zejména jeho organizační příloha ukazuje, že tito sekretáři pracují pilně. Zbavíme-li komunistické resoluce revolučního balastu, vidíme, že jsou to svědomité konceptní práce. Snad ani v státních úřadech se nepíše akta s takovou důkladností, jako v komunistické straně. A kdyby síla komunistické strany a její duch závisely právě jen od této kancelářské práce, pak by komunisté byli u nás o hezčí kousek dále.

Kom. politbyro se zajišťuje sekretářským systémem. Sekretářský aparát má obdivuhodnou vůli životní. Jest to přirozený pud sebezáchovy; bude-li strana, budeme i my. Takové jest heslo sekretářského organismu. Sekretář má zájem na status quo. A to i ve straně revoluční. To jest: bude mluvit na schůzích velmi revolučně, ale v jádře jest oportunista. Proto se Jílek, Bolen, atd. opírají tak o sekretáře. Jílkovi a Bolenovi to snad, a dočasně může stačiti. Ale straně? Straně, která se měla přebudovati na buňky, která měla kotviti v massách? I komunisté uznávají, jak jest ticho v komunistických sekretariátech. Není kontaktu mezi sekretariáty a massou. Revolučnost naší komunistické strany jest dnes dělana příliš na studené cestě. Šmeral věděl, že revoluci nejde dělat. Věděl, že buď přijde nebo nepříjde. Ale dnešní vedoucí komunisté se domnívají, že revolučnost mass lze nějak uměle organisovat ze sekretariátu, jako možno na př. od zeleného stolu v ministerstvu zemědělství organisovat boj proti mnišce.

Žižkovští komunisté se domnívají, že napraví věc, když buňky budou podepisovati sekretářům potvrzenky: »tuzo pilný v činnosti pro stranu, i v hodinách mimoúředních jest sekretář náš, X. Y. Návrhy na schůzích dává, buňku v revolučnosti utvrzuje, po večerech na schůzích úchylyky potírá.« Ve státě jest byrokracie důležitým činitelem. Ale byly by nezdravé poměry, kdyby ve státě jen byrokracie rozhodovala. Komunistická strana jest či chce být stranou revoluční. Dnes spolehla více na sekretáře než na massy. Není v dějinách příkladu, že by revoluci dělala stranická byrokracie. Komunistická strana se opírá o sekretáře, protože cítí, že ztrácí půdu v t o v á r n á c h. K. T.

Letecké sensace.

Když v roce 1924 skupina amerických letadel vykonala let kolem světa, vyjádřil se jeden z účastníků, že do smrti nezapomeneme na své dojmy, ale že také do smrti by je nechtěl znovu prožiti. Jsem přesvědčen, že všichni hrdinové oceánských letů jsou stejného názoru. Bylo to pěkné, ale jednou pro život to stačí! Jistě taková myšlenka skrývá se i v nitru dvou Němců a jednoho Ira, kteří sedí na Greenly Islandu a vzpomínají na svůj let z Irska na tento ostrov, kde se jim podařilo šťastně přistat. Snad pozapomenou, zahrnutí slávou, kterou je zaplavil nejprve Amerika a pak jejich vlast, na těžké chvíle, které prožili nad oceánem, kde jistě několikrát loučili se již se životem, snad pozapomenou na hluboký vzdech úlevy, který se jim dojísta vydral z prsou nejprve při pohledu na pevnou zemi a pak ve chvíli, kdy se štěstím skutečně jedinečným se jim podařilo přistat na úzkém a strmém ostrově mezi Novým Foundlandem a kanadskou pevninou. Snad zapomenou, že v té chvíli nebyli asi naplněni tolik pýchou, jako spíše vděčností osudu, že jim dopřál tolik štěstí. Ač podali skvělý výkon sportovní houževnatosti, osobní statečnosti, ač chod jejich motoru a všechny vlastnosti jejich stroje mohou býti chloubou svých tvůrců, přece oni nejlépe vědí, na jakém vlásku visel jejich osud a kde by byli, kdyby jim nebylo přálo štěstí. Ale sotva se postaví k rozhlasovému přístroji, aby po jeho vlnách vzdali chválu tomuto štěstí a vylíčili celému světu, že tato složka jejich úspěchu je nejsilnější a že za dnešního stavu techniky let přes oceán je především sázka na neznámou kartu. A konec konců ty desítky letců, které jistě v těchto

dnech sedí nad mapami a počítají možnosti, neposlechly by jejich varovného hlasu. Příklad láká a jedna z prvních otázek, která se naskytá po prvním zdařilém přeletu z Evropy do Ameriky, zní: Kolik lidských životů to teprve bude stát?

Krátce po té, kdy Bremen se snesla šťastně na Greenly Islandu, doletěli do Paříže letci Costes a Le Brix, kteří vykonali se svým letadlem cestu kolem světa. Přeletěli po etapách z Francie do jižní Ameriky, volivše opatrně bezpečnější jižní cestu do Nového světa, vykonali let po Americe, stanuli na břehu Tichého oceánu, složili tam letadlo, naložili je na loď a přeplavili se do Japonska. Z Japonska vylétli dále a doletěli šťastně a se skvělým elánem do Marseille a posléze do Paříže. Mnohý pokrčí snad nad tímto neúplným letem kolem světa rameny. Ale musíme se přece jen tázati, co je správnější — podnikati sázku o život tam, kde všechno záleží jen na štěstí, či ustoupiti před přesilou živlu a letěti jen tam, kde let za dnešního stavu techniky nevyžaduje nemožností? Letci udělali to druhé — a jednali správně. To není nespportovní, to není zbabělé. Francouzští letci měli příležitost dokázat, že i oni se vyznamenávají statečností — provedli šílený kousek odvahy: při přistání v Marseilli urazil se jim výběžek jednoho křídla. Letci zkrátili o stejný díl křídlo druhé (říká se tomu »oštučovat«), aby mohli ihned v letu pokračovat a doletěli do Paříže tak, jak tam ohlásili svůj přílet. Jak vidět, rozvaha není v žádném rozporu s odvahou, a budou asi lidé, kterým se prozívatelná rozvaha bude líbit víc než slepá odvaha.

Třetí sensací posledních dnů je bludný let vzducholodi »Italia« nad Československem. Pro let generála Nobile na severní točnu není to dobrá předzvěst. Vzducholod nemohla čeliti se zdarem první bouři, s kterou se setkala, v zápasu s ní ztratila orientaci tak dokonale, že se domnívala hned, že je u Prahy, hned že je nad Bílými Karpatami, ale při tom se potácela po severní a východní Moravě, byla dvakrát nad Brnem a konečně po sedmi-hodinovém bloudění se dostala nad Pruské Slezsko. Zde se může zase rozvinouti otázka »Lehčí nebo těžší než vzduch«, ale to by byla kapitola samostatná. Pro nás v každém případě je v tomto letu Italie jedna velmi potěšující stránka: znamenitá meteorologická služba, která byla u nás v neděli ráno — o dva dny dříve, než se původně počítalo, — rázem mobilisována a která poskytovala vzducholodi služby, jež si zaslouží, aby byly oceněny. Třicet sedm povětrnostních stanic pracovalo pro ni na našem území, dodávalo zprávy ústředním v Praze a v Brně, které jimi zásobovaly vzducholod měrou přehojnou. Ústředny prostředkovaly nadto pro vzducholod i meteorologické zprávy německé, jež vzducholod sama nemohla zachytit; vzducholod se obracela na Prahu jako na radiotelegrafickou ústřednu a ta jí vyhovovala kulantně a rychle. Provádělo se také radionometrické měření, které šlo velmi rychle a které bylo pro vzducholod k dispozici na první její dotaz. Můžeme s tím být velmi spokojeni a můžeme také býti zvědaví, co o této službě řekne generál Nobile, až bude referovati o svém bludném letu nad Československem.

Ani nás nenapadlo...

»Musíme se, jak heslo zní, odrakouštit a to je ovšem mnoho práce ve velkém i v malém. Na příklad ponechali jsme si pro automobily staré rakouské označení; ani nás nenapadlo, že bychom měli mít označení nové, své. Vzpomínám si na to, vidím-li na svém voze písmeno N. To je ovšem maličkost, ale mohl bych takových a také nemalých věcí uvést mnoho.«

Z velikonočního projevu T. G. Masaryka.

Tato poznámka presidentova vyvolala vzpomínku na zápas, který jsem prohrál. Záhy po převratu vyzýval Jan Herben, aby-

chom si vrátili kličky a háčky ve jménech, které nám germanisace pobrala. Propagoval jsem totéž v Sokolském věstníku, ukazuje na příklad Tyršův, o to pronikavější, že tento si počestil aspoň způsobem psaní příjmení, původně německé. Jako úředník popisného úřadu, kde jsem vydával domovské listy novým pražským příslušníkům, hájil jsem tutéž zásadu, že jméno, původem české má být psáno i českým pravopisem, bez ohledu na to, je-li ve farní matrice zpotvořeno. Vzniklo několik konfliktů, až jsem dostal přísný zákaz psát česká jména po česku.

Pamatuji se živě na jeden případ. Vydal jsem domovský list na jméno Ruziczka. Občan — vysokoškolský student — protestoval; prý se jmenuje Růžička. Ukázal jsem na křestní list jeho otce, řekl jsem mu své mínění i to, že nesmím jinak jednat. Nazítlí přiběhl s maturitním vysvědčením, na němž měl správně česky: Růžička. Co však platno, směrodatným byl jedině křestní list, napsaný podle matriky, v níž jméno — bez ptaní a bez rozpaků — nějaký německý kaplan kdysi zpotvořil. Poradil jsem mu, aby se dotázal na příslušném farním úřadě, jak jméno v matrice zní, nebo jsem zjistil případy, že farář-Němec o své újmě napsal jméno německým pravopisem, ač v matrice bylo zapsáno správně česky. Přišel znovu, přinesl z fary »Ruzicsku«, ale současně mi předložil i německo-českou pracovní knížku svého děda, v níž ve sloupci německém stálo sice Ruzicska, leč v českém Růžička. Zřejmě, že v tom nebylo původně zlé vůle, že to bylo pouze graficky přizpůsobeno pro německého čtenáře. Nemohl jsem ovšem ani teď ničeho dělati, směrodatným byl křestní list.

»Požádám o změnu pravopisu«, prohlásil student.

Víte, jaké dostal vyřízení? Že to je změna jména. Zaplatil tedy znovu kolký a požádal o »změnu« jména z Ruzicska na Růžička. A konečně mi tedy předložil dokument, podle něhož jsem mu směl napsati jméno Husovým pravopisem. Leč ten dokument ho současně upozorňoval, že ztrácí právní nárok na dědictví po otci, jenž o změnu jména nepožádal, prohlásiv to za lapálii, neboť v praxi psal své jméno po česku.

Nuže, kolik lidí podnikne takovouto křížovou cestu, kdo pro to vydá značné kolkovné, aby na konec byl potrestán odnětím práva dědičného? Tedy: bylo by nesmyslem napodobit Němce, a Maďary a počestovat jména původem cizí, psát třeba místo Zahlbäckner — Cálbrykner — ale dělat právě totéž se jmény českými naopak? To už opravdu, aby nás pánbůh při zdravém rozumu... Není snad smělostí požadovat, aby úřady bezplatně a ochotně pomohly provést toto odrakouštění. Těm, kdož nabývají nově státní příslušnosti ve Francii, umožňuje se, ba místy se mají k tomu, aby přizpůsobili i svá jména. O Italii ani nemluvě. A u nás taková směšnost, úředně ukovaná. To by bylo smutné, abychom kličkami právními byli na věky připraveni o kličky a čárky husovské v ryze českých jménech! Nevadí-li pravopisné přizpůsobení (a často zpotvoření) jmen na celém světě (Amerika!), proč právě jen u nás by vadilo? Dřívější opak nedělal právních potíží? A což teprve jména slovenská, psaná vytrvale po maďarsku!

K této kapitolce samozřejmého (?) odrakouštění druží se jiná: otázka některých místních jmen. Je jistě dostatečně známo, jak se z posázavských Věrad přes »překlad« Vierrad staly — Čtyrkoly. Ale mám na mysli něco jiného; uvedu jediný příklad.

U Mělníka je zámeček s parkem: Neuberk, či chcete-li Neuperk. Němec postavivší jej v krajině ryze české, měl tolik smělosti, že jej nazval jen po německu. Dnes je celý objekt majetkem státním (je v něm část ovocnické školy), leč nikdo nemá tolik odvahy, anebo snad tolik citlivosti, pojmenovat jej po česku. Je to snad přece jen šovinismus, říkal jsem si vždy na konec, vždyť by to jinak ostatní také musili cítit. Od velikonoční neděle vím, že to šovinismus není.

Jaroslav Nauman.

P O L I T I K A

Osobnosti v národní demokracii.

II.

Pan senátor B o h d a n B e ě k a je radikál a konservativce: jeho radikálnost vztahuje se na věci národnostní, jeho konservativnost na věci sociální, a p. Bečka má v tom přesný pořádek a nikdy si to nesplete. Po stránce osobní je to, abychom tak řekli, velmi spóřádaný a solidní buržoaz. Povoláním je stavitel, a není bez značných vědomostí o tom, jak vydělávat peníze. Švehla ho po této stránce rád dával za vzor a říkal, že český národ musí mít takovou buržoazii, chce-li hospodářsky se vyrovnat jiným.

Zajímavý je podpis páně Bečkové: snad nikdo druhý v Národním shromáždění nemá podpis tak okázalý; od konečného a vychází vydatná směr smyček, která končí velkolepým obloukem dole a velkolepým obloukem nahore; jméno Bohdan Bečka leží uprostřed té nádhery jako ryba na míse. Grafolog by z toho usoudil na osobní okázalost a na sklon k pathetičnosti. Je to starý způsob podpisu, dnešní lidé se podpisují daleko strážlivěji, a stará je nepochybně i politika p. Bečkova. Kdykoliv na to přijde řeč, důrazně chválí časy minulé. Byl by mohl znamenitě dělat politiku v době, kdy se politické řeči ještě začínaly: národe můj! Zde Češi, tam Němci a mezi nimi boj — to byla politická situace, na kterou si zvykl v mládí, a převahu motivů stavovských, třídních a sociálních, která charakterisuje dnešní politický stav, považuje jistě za nepatřičný zmatek.

V jednom z Kaizlových dopisů z konce let devadesátých je zmínka, že Kaizl měl schůzi na Smíchově a že ho tam nějaký Bečka otravoval antimilitaristickými řečmi. Kaizl byl tehdy ministrem za stranu mladočeskou a sloupem pozitivní politiky; dokazoval Čechům nutnost vyrovnati se s dynastií a vystrnadit z obliby Němce; proto byl proti tomu, aby se česká politika nešetřně dotýkala věcí, na kterých císaři nejvíce záleželo: vojska a zahraniční politiky; pravil dokonce, že česká politika je povinna býti tak vyspělá, aby nebrala každého »balkánského utrínosa« v ochranu proti Rakousku. Pan Bečka byl tehdy sice také v mladočeské straně, ale na opačném pólu: radikálně nacionalistickém, antimilitaristickém a všeslovanském. Radikální nacionalismus ho během let neopustil, a tak hodil se tento muž k tomu, aby za války hrál významnou úlohu v mladočeské straně a tím i v národě. On byl vůdcem nacionalistického odporu proti oportunistické politice většiny poslaneckého klubu své strany; on založil opoziční týdeník »Národ« proti »Národním listům«, které tehdy i bez policejního nátlaku psaly tak, aby se to ve Vídni líbilo; když Kramář a Rašín byli ve vězení, Bečka organisoval a financoval vše, co ve straně bylo opravdu protirakouské, a nechybělo mu na odvaze ani na rozhodnosti. Z té doby se datuje jeho dobré přátelství s p. Síssem, které se pak osvědčilo, když se jednalo o fašismus v národní demokracii.

Po Rašínově smrti stal se p. Bečka ministrem financí. Nebude ani dnes mnoho sporu o tom, že nikoliv pro svou kvalifikovanost ve věcech finanční vědy, nýbrž proto, že toto místo tehdy politicky patřilo národní demo-

kracii, a ona neměla vhodného kandidáta pro ministerstvo financí, jako ho dnes nemá pro ministerstvo obchodu. Je pravda, že dr. Engliš tehdy ještě byl v národní demokracii, ale tragická smrt Rašínova učinila z nástupnictví velmi delikátní otázku. Engliš byl odpůrcem Rašínovy deflační politiky, v klubu i na veřejnosti; o Rašínovi možno říci, že padl jako oběť oné bezohledné tvrdosti, s níž se někdy skoro provokativně vyjadřoval o nutných a nepříjemných důsledcích deflace a pro niž shrnul na svou hlavu nepřátelství fanatiků. Nehledíc k tomu, že Engliš neměl mnoho obliby v národní demokracii, považovalo se za nepjetní a nemožné, aby nástupcem Rašínovým stal se jeho theoretický odpůrce; to by vypadalo jako dávat za nepravdu mrtvému muži; vražda nesměla se jevit jako příčina obratu finanční politiky. V této situaci byl p. Bečka tím, jenž se tak přibližně hodil: považovalo-li se za nutno pokračovati v Rašínově finanční politice, která byla posvěcena smrtí, osobnost p. Bečkova nezbuzovala obav, že by byly zaváděny nějaké změny; vědělo se, že s ním nezasedne na křeslo ministerské duch originální ve věcech finančních; mimo to se hodil jako pietní nástupce, jsa Rašínovým příbuzným; pokud se pak odborných znalostí týká, předpokládalo se v národní demokracii, že muž, aktivně činný v hospodářském životě, vždy něčemu rozumí z financí; ostatně politické strany vůbec nepovažují požadavek odbornictví za nejvyšší zákon. V ministerstvu financí dělal p. Bečka, co se od něho očekávalo: oddaně přijal dědictví Rašínovo a hájil je proti komukoliv. Ve všech odborných věcech dal se poslušně vésti úředníky svého resortu. Spíše než ministr financí byl to správce ministerstva financí, a neměl žádnou vlastní barvu. Po Rašínovi zdědil i antagonism k Englišovi, a do dneška je velmi citlivý na každou chválu Engliša.

Jeho osobní korektnost v úřadě zaslужuje uznání. Do doby jeho ministrování spadá aféra deváté válečné půjčky, a poněvadž na ní měla velkou účast Živnostenská banka, jejímž předsedou byl p. Bečka až do té doby, kdy se stal ministrem, octl se v choulostivé situaci. Jak známo, přeměna deváté válečné půjčky ve čtvrtou státní byla původně myšlena jako sanace pro tři banky, které sanace nezbytně potřebovaly; k těmto třem bankám přidala se Živnostenská banka, ačkoliv žádné sanace nepotřebovala, a domáhala se stejných výhod pro sebe: když ti a oni, proč my ne? Netřeba to vytýkat právě Živnostenské bance, neboť obchodníci vždy se ucházejí o každou výhodu, která je v jejich dohledu, a odpovědnost je ne na těch, kteří se ucházejí, nýbrž na těch, kdož povolují. Národní demokracie užívala tehdy celého svého politického vlivu, aby dopomohla Živnostenské bance k tomuto privilegii; zejména se o to zasazoval dr. Kramář, který je toho názoru, že Živnostenská banka je jedna z nejprospěšnějších a nejzdravějších našich institucí v tomto státě, a cokoliv se jí dobrého stane, i státu se stane. Přes to, že jemu nejbližší politikové a finančníci vzali konversi deváté válečné půjčky za svou věc, p. Bečka zarazil ze své ministerské moci všechny přípravy k tomuto aktu, když se byl přesvědčil, že pokus je nezákonný: učinil tak přes to, že tím byla postížena i jemu tak blízká Živnostenská banka. Mimochodem řečeno, pokus byl později přece uskutečněn, ne ovšem už cestou administrativní, ale pomocí zvláštního zákona. Když p. Bečka přestal býti ministrem, nevrátil se na místo předsedy

správní rady Živnostenské banky; ne ze své vůle, nýbrž z vůle jiných; někteří v tom vidí odplatu za to, že tenkrát jako ministr nevyhověl. Snad ano, snad ne. Jisto je, že jeho poměr k Živnostenské bance není nyní bez trpkosti, a p. ředitel Preis potkal se s ním jako s důležitým odpůrcem, když se snažil vlít do »Národních listů« jiného ducha, než který tam řádí od roku 1925. Pan Bečka hraje rozhodující roli v hospodářství »Národních listů« a dosti dlouho vedl finance celé strany; z té doby zná všechna tajemství národní demokracie. Je dosti známo, že p. Preis podnikl pokus odfašisovat národně demokratický tisk a nahradit jeho nerozumný poměr k prezidentovi a zahraničnímu ministru nějakým rozumějším. Tolik p. Preis dobře věděl, že na pouhé domluvy nikdo nic nedá; jako ředitel Živnostenské banky měl však v ruce účinnou zbraň, kdyby ji chtěl použít; »Národní listy« byly velmi zadluženy právě u Živnostenské banky, a přání věřitelů mívají v podnicích veliký vliv. Odpůrcům p. Preisovým bylo velmi nepříjemno vidět v jeho rukou tuto zbraň. Kdo ji nakonec p. Preisovi z rukou vyrazil, byl p. senátor Bečka: donesl peníze od smíchovského peněžního ústavu a vyplatil požadavky Živnostenské banky; nevím, zda všechny nebo jen tolik, kolik stačilo, aby přání věřitelovo přestalo se nebezpečně podobat diktátu.

Důvodem mu nebyla ovšem jen trpkost vůči Živnostenské bance: on velmi živě souhlasil s bouřlivým kursem tiskových podniků strany. Zaujímá dnes postoj zklamaného nacionalisty, absolutně nevěří ničemu, co vychází z Hradu, a byl jedním z nejvydatnějších zastánců fašismu ve straně. Patří ke krajní pravici národně demokratické. Co se naučil v dobách radikálního mládí, může potřebovat nyní ve svém pětadesátém roce.

*

Pan poslanec Antonín Hajn přišel do národní demokracie jako vůdce samostatné strany státoprávně pokrokové, a nikdy nezapomíná na důstojnost, již mu propůjčovalo toto postavení. Odmítá splynouti s ostatními poslanci a senátory národně demokratické strany v jeden dav; chce vždy vynikati aspoň o coul. Usiluje, aby byl viděn vedle Kramáře jako druhý vůdce strany. Není ovšem jisto, sdílí-li se s ním ještě někdo jiný o tuto představu. Poněvadž je postavou malý a duchem šedivý, dá mu mnoho práce, aby ho bylo vidět vedle Kramáře; ale je příčinlivý a při každé příležitosti na svém místě. Ačkoliv tedy je již tomu deset let, co národní demokracie vznikla spojením čtyř stran, p. Hajn, jak jsme řekli, nezapomíná, že byl šéfem jedné z těch stran, a ať se ve straně jedná o cokoli, považuje za svou povinnost i za své právo říci k tomu jaksi za státoprávní pokrokáře několik slov. V národní demokracii je známo, že nic se neobejde bez doslovu páně Hajnova. Kdykoliv Kramář podá ve straně nějaký výklad, p. poslanec Hajn považuje za velmi důležité říci, že on s tím také souhlasí; nesouhlasí nikdy prostě a mlčky, nýbrž vždy výslovně. Pracuje na vzrůstu svého významu tak pilně jako sedlák na poli. Není jeho zvykem přenechávati náhodě, ocení-li ho okolí nebo neocení.

Každý, kdo jednou viděl p. posl. Hajna nebo kdo ho dokonce uzřel běžet za tramvají, pochopí ihned, že p. Hajn nemá žádnou z těch vnějších vlastností, které jsou tak potřebny politickým vůdcům a které se dají

úhrnem charakterisovat jako imponantní zevnějšek. Délka jeho řeči a článků je jedinou délkou na jeho osobnosti. K tomu přistupuje, že nebyly v něj vloženy velké schopnosti řečnické; není bytosti, která by byla kdy bývala rozplameněna jeho řečí; nepatrný hlas nehodí se k dopravě velikých citů; a p. Hajn drží se té jediné naděje, že si posluchači řeknou: silou muže, jenž se tu snaží k nám promlouvat, je logika. Připočteme-li suchost jeho ducha, nejsou tedy cesty, jimiž by mohl kráčet k popularitě, široké a pohodlné. Tento muž však statečně zápolí s nevýhodami svého zjevu. Ze všeho nejvíce spoléhá se na píli a na zásadu, být při všem. Neobjeví-li se v nějaké schůzi výkonného výboru nebo poslaneckého klubu, může se hádat aspoň na čtyřicet stupňů horečky. Zmínili jsme se, že při každé věci chce mít poslední slovo. Nikdy to nebývá slovo světoborné. Lidé, kteří s ním pracovali, říkají, že má špendlíčkové myšlenky. Vyslechnuv referát, vynajde si nějakou drobnost a snaží se z toho udělat věc velikou. Už z mnoha komárů vyráběl velbloudy. Uchopí thema za jeden chlup a drží je pevně.

Pokud se týká jeho snů, nikdy nezakolísal ve víře, že by byl znamenitým zahraničním ministrem. Jeho názory o zahraniční politice daly by se krátce shrnout tak, že to Beneš dělá špatně. Proti uznání sovětského Ruska je p. Hajn neméně rozhodně než dr. Kramář. A ovšem slovanské Rusko. To by bylo vše. Pro vnitřní politiku celkem vystačí s jazykovým radikalismem; německé tabulky v něm mají hrozného a nelitostného nepřitele.

Pan poslanec Hajn není duše povolná; spíše by se mohlo říci, že umíněná. Jeho hněvy trvají dlouho. Poněvadž je to muž ctižádostivý, začalo se mu zdáti brzy po tom, co vstoupil do veřejného života, že ho Masaryk zastiňuje; i vede proti Masarykovi doživotní polemiku. Takové věci se vyskytují u bytosti pedantických. A pan Hajn jest, s odpuštěním, pedant. Je jedním z těch nepříjemných lidí, kteří mají o všem stenografické protokoly a deníkové záznamy. Miluje statistiky a problémy Podkarpatské Rusi. Byl dlouho tiskovým referentem strany, tak dlouho, až si rozhodující činitelé řekli, že je lépe to svěřit někomu jinému. Vydává »Ročenku Československé republiky«, do jejíhož uspořádání neomylně vnáší něco z nudnosti svého ducha. Podařilo se mu vydávat ji nejdříve nákladem strany. Funkcionáři se zarazili, když ročenky během let zbylo na půdě tolik, že pod tím budova »Národních listů« hrozila se shroutit; i doporučili p. Hajnovi, aby nadále vydával tuto důležitou publikaci vlastním nákladem; p. Hajn nemohl odolat tomu doporučení, a přišla na něho asi otázka, stojí-li vůbec za to ji vydávat. Ale poněvadž je důsledný v dobrém i ve zlém a poněvadž má velkou zálibu ve všem, co se podobá přehledům, tabulkám a sborníkům, vydává ji dále.

Věren svému původu státoprávně pokrokovému, drží p. Hajn bývalé příslušníky této strany pohromadě i uvnitř národní demokracie. Snad pro všechny případy. Aby oživoval ducha soudržnosti v této skupině, obnovil starou »Samostatnost« ve formě týdeníku. Je to ovšem už jen vetchá stařenka, která nevychází mnoho na veřejnost.

Pan poslanec Hajn je tak zvaný absolutní politik. To obyčejně znamená muže, jenž mimo o politiku se o nic nezajímá. Vskutku, pan Hajn se skoro nic nezajímá

o kulturní nebo hospodářské věci. Politická situace zcela dovede vyplnit prostory jeho ducha.

*

Z poslanecké sněmovny odcházíme do senátu, abychom tam vyhledali p. Viktora Dyka. Pravděpodobně ho najdeme ve chvíli, kdy čeká na příležitost k nějaké ironii. To jsou jeho zamilované chvílky, kdy může prohodit nějakou okřídlenou poznámku. Ostatně celá jeho činnost v parlamentě je jen poznámková. Je tu znám jen jako autor několika úspěšných gloss. Žádné kolečko parlamentního stroje není jím vlastnoručně poháněno. Mezi parlamentní dělníky nepatří.

Po literární stránce pana Dyka představovati netřeba. Ať jakékoliv jsou a ještě budou jeho omyly politické, byl z rodu opravdových básníků.

Jestliže jeho druha pana Hajna vyznačuje v politice zejména píle, je u pana Dyka téměř právě tak pozoruhodný opak. Spokojme se tím, že řekneme, že p. Dyk v politice je ochoten improvizovat, nic více. Básníci si často myslí, že politice stačí jejich blahosklonnost, a že jeden jejich šťastný nápad vydá za práci ostatních. Pro tyto názory by byla aktivní politická kariéra p. Dykova už jednou málem vzala náhlý konec. R. 1925 národně demokratické vedení se neklamalo o tom, že bude nejlépe, bude-li počítat se značnými úbytky ve volbách. Pořizoval se tedy seznam těch poslanců, kterým by bylo lze nejnáze přidělit ty mandáty, které odpadnou. Pan Viktor Dyk zaujímal čestné místo na této listině. Vedení strany se ptalo, jaký je asi užitek z tohoto muže, který nic nedělá v parlamentě ani ve svém okrese. Tehdy byl pan Dyk téměř úplně hotov s politickým vlivem. Jsa si toho vědom, nezvolil cestu násilí, ale cestu tklivé domluvy. Vedení, dojata, prohledalo všechny kapsy a nabídl mu místo v senátě. Přijetí z poslanecké sněmovny do senátu, to by teoreticky — kdyby senát byl tím, čím podle theorie býti má — mělo znamenat přijít o patro výš; ve skutečnosti to ovšem v našich poměrech znamená dostat se politicky o dvě patra níž. Z toho, co pan Dyk podnikl potom, je patrné, že tato trpká zkušenost na něho učinila hluboký dojem. Dal se do upevňování své politické posice. Možná říci, že v senátě politicky ožil. Snad také proto, že přišla vhodná situace pro jeho radikální nacionalismus. Rozhlížeje se kolem, zpozoroval, že v politice ti nejpevněji sedí na svých křeslech, kdo zastupují nějakou stavovskou skupinu. Snad přišla na něho i chvíle, kdy se obdivoval prosté moudrosti pana poslance Petrovického, kterému stačilo na mandát oddané zastupování zájmů hostinských a kolářských. Je však těžko dostati se do parlamentu jako zástupce národně demokratických básníků. Jaký však jiný stav je panu Dykovi tak blízko, aby jeho zájmům mohl zasvětit své služby? Nepochybně nějakí dělníci pera. Oko páně Dykovo spočinulo na národně demokratických soukromých úřednících. Dal se zvolit předsedou odboru soukromých úředníků ve straně. Není známo, jaká něžná pouta ho do té chvíle vázala k této kastě, a nepochybně se pan Dyk v tomto prostředí necítí mnohem více doma, než by se cítil mezi komíníky. Ale doba je taková, že žádá, aby politické postavení bylo upevněno stavovským, a i básníci někdy naslouchají takovým vedlejšími hlasům doby.

Ale hlavní politická výhra vyšla p. Dykovi, když národní demokracie zabočila do vod radikálního a nesnášlivého nacionalismu. On sám byl vždy radikálním a

nesnášlivým nacionalistou, a nemusil se tedy nijak nutit do nové role. Zdá se, že v dobách mládí pojal do sebe nacionalismus jako ochranu proti skepsi, která podle svědectví jeho poesie nebezpečně rozleptávala jeho duši. Nikdo mu nemůže vytýkat nacionalismus, ale to, že protežuje tak pošetilou a kořistnou formu nacionalismu, jako je český fašismus, a že klidně snese neuvěřitelné množství hlouposti, je-li jen na tom nalepena nacionalistická vinětka, to je mu ovšem nutno vytýkat.

Stal se skoro vůdcem fašistů ve straně a má plnou jejich důvěru, což ovšem znamená mít nedůvěru mnohých rozumných lidí. Četné byly schůze, na nichž promlouval k fašistické a polofašistické mládeži. Otec národa, dr. Kramář, musil zachovávat poměrnou neutralitu a nedávat za pravdu ani tomu ani onomu směru ve straně; proto nechodil na takové schůze a pan Dyk na nich ohnivě mluvil obyčejně spolu s tchyní národa, paní Vikovou Kunětickou, a se zatrpklým strýcem národa, p. prof. Marešem. Při pohledu na jásající mládež velmi ožilo jeho sebevědomí. Cítí se nyní být povolán projít všemi funkcemi až k vůdcovství strany; starosti o politickou posici pominuly; má ji nyní podepřenou stavovskými i politicky; předseda soukromých úředníků a vůdce integrálů nemusí se bát. I dru Kramářovi bývá dáno pocítit následky oživlého sebevědomí páně Dykova; p. Dyk nyní, snad jediný z výkonného výboru, umí se vrhnout na vůdce; provádí proti němu při leckteré příležitosti řečnickou oposici; jednou z takových příležitostí bylo, když dr. Kramář rozhodl, aby strana se ucházela o zastoupení v česko-německé vládě.

V Národním shromáždění zůstal však p. Dyk tím, čím byl dříve: bytostí, která se nepídí po práci. Parlament za celých devět let mu neděkuje za žádnou významnou iniciativu, ani ve věcech kulturních, k nimž by snad mohl míti blízko. Práci ve výborech se vyhýbá se značnou obratností; nikdy nepromluvil k žádné speciální otázce; podivná záliba ho poutá jen k imunitnímu výboru; snad proto, že působiti zde je nejméně namáhavé. Nečiniv ani jako poslanec ani jako senátor nikdy nic významného, baví se, jak může. Je jedním z hlavních tvůrčitelů falešných parlamentních pověstí; své mystifikace nejraději svěřuje p. redaktorovi Penížkovi, jenž s nimi svědomitě obejde celý okruh; p. Dyk má radost, když pověst jím vyrobená se zase k němu vrátí.

V politice jeho zřídka lze pozorovat, že jest básníkem. Bývá, běda, dokonce nudný. Vtip, který staví na odív ve svých epigramech, zcela ho opouští, píše-li politický článek. Jeho řeči nebývají bez banálností. Snad je to následkem nějakého nezdravého rozdělení oborů v jeho duši. Pokud se politiky týká, není tento básník více než politikář v obyčejném slova smyslu. Celý jeho obzor je vyplněn bojem proti Němcům a proti Hradu. Je podivno, že básník nepřinesl do politiky nic, co by tam byli političti profesionálové už dávno nepřinesli.

—fp—

Jací jsou němečtí ministři?

Jak se osvědčují? Čím se liší od českých a slovenských? Jaké měřítko zvolit, abychom posoudili jejich činnost? Zklamali? A koho? Čechy nebo Němce?

Otázek bylo by víc než dost. Hůře již je na ně odpovídat. To proto, že nestačilo by sledovat, co dělá

dnešní ministr veřejných prací — Němec, a co dělá dnešní ministr spravedlnosti — Němec. Nejsou jen resortními ministry. Jsou německými ministry krajanů. Tak byl označen nedávno ministr Spina, a málem bylo by došlo pro toto označení k hádce mezi Svazem němec. zemědělců a něm. křesť. sociály. Odbylo se to však jen půtkou »Deutsche Presse« s »Deutsche Landpost«. Padla totiž kdesi na schůzi zmínka o tom, že Spina jest tím větším ministrem krajanem, asi tak ze 70%; křesťanští sociálové němečtí vyšli hájit Mayr-Hartinga.

Činnost německých ministrů se uplatňuje nejen v jejich resortech; je znát v ministerstvu školství (poradce pro německé vysoké školství, české menšinové školy, státní ceny atd.), i v jiných resortech, v pozemkovém úřadě atd. Ministři krajanů. Vliv dvou německých ministrů ukazuje se všude, ač je ovšem třeba jej stopovat. V jazykové praxi, v obsazování míst státních úředníků (soudy), při státních dodávkách, subvencích. Mayr-Harting sám prohlásil, že s mnohým nelze chodit na veřejnost. Tak nad agendou německých ministrů leží velká clona a oni sami ministři šero jen zvyšují, mluvíce o tom, že mnohé se zlepšilo, mnohemu že bylo zabráněno. Jisto jest, že nemáme ve vládě jen německého ministra spravedlnosti a německého ministra veřejných prací: pocítujeme, že tam máme dva zástupce Němců.

Němci poslali do vlády dva z nejlepších svých lidí. Dr. Spina je slavista na pražské německé universitě. Zná českou kulturu a má ji rád. Umí velmi dobře česky. Jeho čeština je opravdu gebauerovská! Tvrdilo se, že úředníkům v ministerstvu veřejných prací opravuje v aktech germanismy a poklesky proti duchu jazyka českého. Přesvědčený aktivista, za kterým dnes, kdy je vyřízen poměrně bezbolestně případ poslanců Mayera a Hanreicha, stojí jednotná aktivistická strana, svým složením jednotná a sjednocená jednoduchou, ale účinnou myšlenkou agrarismu. Má dobré mluvčí v Zulegerovi, Zierhutovi. Spina má politický rozhled; zná poměry v cizině. Je učenlivým žákem české strany agrární, speciálně Švehly. Ví, že do vlády se dostal ne proto, že by Bund der Landwirte měl ctižádost spravovat svým zástupcem resort veřejných prací. Němečtí agrárníci poznali, že i v tomto resortu možno pamatovat na národní německé zájmy. Jako Němci vůbec, respektuje ministr Spina úřednictvo; tedy i ve svém resortu. Má snad větší úctu před odbornictvím než většina jeho českých kolegů. Netráví v ministerstvu tolik času, jako Mayr-Harting, ale nezanedbává jej. V nedávném sporu hornickém dovedl spor likvidovat lépe, než zástupce české živnostenské strany spor s železničáry. Říkává, že by potřeboval deset sekretářů, aby mohl vyřídit všechny ty stížnosti, bolesci, přání německých lidí. Německý aktivism jím debutoval v celku šťastně.

Poněkud hůře na tom je ministr Dr. Mayr-Harting. Má za sebou stranu, jejíž aktivism není vždy stoprocentní. V té straně, jako v české lidové straně, zájmy feudálů, hierarchie a křesťansko sociálního dělnictva jdou často proti sobě. Jsou zde lidé, kteří dosud neodložili meč negativismu. Zabouří si německý křesťanský novokřtěnec Medinger, kterého podporuje Ledebour-Wicheln. Luschka má velké slovo, ale ne vždy stojí za Mayr-Hartingem. Ministr nemá za sebou celou stranu; ba ani list strany; »Deutsche Presse« nehájí

Mayr-Hartinga vždy s velkým důrazem. — To jsou okolnosti, které zeslabují jeho posici nejen ve straně, ale i jako ministra. Jest handicapován i jinak. Jeho životní cesta šla stranou Čech (Vídeň, Bukovina), a neslil se tak dokonale jako Spina s českou politickou atmosférou. Neuměl dobře česky, což mu ztrpčilo první ministerské kroky v parlamentě.

Jest odborník a to v oboru, jehož resort spravuje. Je kapacita v občanském právu. To ví i on sám. Nešel jistě do vlády, aby jako aktivista hájil čsl. justici. Je však dobrý právník, a tak, kde justice je na vahách, přimlouvá se ve prospěch Němců. Plasticky se to jeví v tom, že národní demokraté, kteří se vydávají za jediné obhájce české věci, dosti často musí na veřejnost zamručet nad tím či oním výnosem ministerstva spravedlnosti.

Spina je politik. Mayr-Harting více ministr. Muž, který na veřejnosti, není-li to právnícká schůze, lechce se dá zmást, vyprovokovat, vydráždit.

Jeden německý křesťanský sociální radikál prohlásil, že němečtí ministři jsou s l i b e m, na jehož splnění nutno čekati. Němečtí ministři se snaží, aby toto čekání osladili drobnými dárky. Již dávno před tím, než aktivisté vstoupili do vlády, rozlišovali mezi aktivismem a negativismem asi takto:

Aktivism neodmítá intervence, naopak považuje za prospěšnou drobnou práci, kterou možno mnohé zachrániti. Naproti tomu negativism odmítá intervence, třebaže negativisté chodí k aktivistům a prosí o intervence. Již tehdy těch intervencí bylo tolik, že Bund der Landwirte se usnesl omeziti je pouze ve prospěch svých příslušníků.

Tedy: aktivism žil z intervencí a intervencemi již v době, kdy Spina a Mayr-Harting mluví ještě velmi oposičně. A což teprve, když aktivisté vstoupili do vlády! Tu rozkvétá intervencionism ve věcech malých i velkých. Zástupci německého aktivismu ve vládě dovedou intervenovati jako exponenti svých stran, i jako němečtí ministři krajanů.

Po této stránce není valného rozdílu mezi ministry českými a německými. Snad ještě zástupci německého aktivismu mají více na spěch, cítíce, že mají za sebou hubená léta oposice. Je tu nebezpečí, že němečtí ministři pro samý intervencionism ztrácejí smysl pro úpravu některých otázek mezi dvěma národnostmi, třebaže dáváme za pravdu Mayr-Hartingovi, že vyrovnání nebude paragrafováno na papíře. V tomto vzájemném kompenzačním jednání má šťastnější ruku Spina. Nutno ovšem přiznati, že Mayr-Harting dovede uplatniti své některé rysy povahové, které jsou mimo jeho funkci vysokoškolského profesora (šetrnost, smysl pro obchodní věci),

Aktivem německých ministrů je, že dovedou udržeti kontakt se stranou; jezdí po schůzích. Sledují události zahraniční. Snaží se informovati cizinu. Takové interviewy Spinovy jsou psány velmi přesvědčivě. To už spíše Mayr-Harting klopýtne. Doma i v cizině.

Jiným aktivem německých ministrů je, že dovedou doceniti význam intelektuálů v politickém životě. To už je konec konců kus tradice německé politiky, zejména pražské.

Osvědčili se němečtí ministři? Jako první aktivističtí ministři debutovali dobře. Spina je na linii mezi politikem a státníkem. Má-li Mayr-Harting potíže, není jimi vinen sám. Je zatížen chybami své strany.

Mnohý by rád videl ministry, ktorí by boli viac ministri nežli štátníky. V té veci nelze říci, že nové košče dobre mete. Německé stranictví není o nic méně lačné stranictví českého. Německé stranictví u nás je v dnešní podobě data mladšího než stranictví české! Ale dovedlo se rychle přizpůsobiti. Proto i němečtí ministři velmi záhy se vpravili do rolí, které od nich byly očekávány.

K. T.

B. Müller:

Spojí se lidovci s luďáky?

S lúvko »Maďaron« je nehezké. Patří do jedné řady se slovy rakúšák, janičár, jimiž označujeme jakási národní neutra, to jest lidi, kteří nejsou tím, zač se vydávají, a přece tomu, zač se vydávají, věrně, mnohdy nadšeně slouží. Nikdo je nechce, každý se jich zříká. Ale jejich moc jest veliká. I dnes.

Slovenský spisovatel Záborský, mluvě o nich (»Dwa dni w Chujawe«), charakterisuje je těmito slovy: »a uhorskí Slowáci mali svoje domorodé, samowolené wrchnosti, samých plnokrewných, zo slowenských rodičov narozených Maďarow«. Na Slovensku těchto »čistokrevných Maďarů«, jež porodily slovenské matky«, bylo mnoho. Postavení jejich u Uhersku bylo lákavé. Měli se často lépe než poctiví Maďari a zcela jistě lépe, než Slováci. Byli pány »horního Uherska«, a pospolité lid se před nimi musil klaněti až k zemi. Pro ně a uherskou šlechtu platilo pořekadlo: »Extra Hungariam non est vita«.

Státní převrat nás těchto lidí nezbyl. Zdedili jsme jich dosti. Kolik, možno si představit dle slov msgra Kolíska, který kdysi prohlásil: »A keď sa v tej mojej kaplánke sišli roduverní Slováci, ešte v nej, hoci bola malá, dosť miesta ostalo«. Tedy mnoho, velmi mnoho těch maďaronů u nás zůstalo. Ovšem, bylo třeba se trochu přeorientovati. S maďarštinou to už nešlo. Našla se věc nová: roduvernosť. Roduvernosť dnes v mnohých slovenských (lépe poloslovenských) hlavách neznamená slovenskost, řekněme poctivou, samozřejmou slovenskou národovost, jakýsi samozřejmý slovenský nacionalismus; tato roduvernosť je jen přeneseným významem. Ti, kteří ještě včera byli »talpramagyar«, dnes jsou roduverní. Maďaronství minulosti se přeměnilo v slovenskou roduvernosť. Forma se změnila, podstata nikoliv. Příklad: Tuka. Ještě roku 1921 byl Maďarem, vůbec slovenčinu neovládajícím. Dnes jest »najstatočnejším bojovníkom za práva Slovenska«. Jeho minulost se pouze formálně přeformovala. Duch včerejška v něm zůstal. Jeho političtí přátelé mu to odpouštějí, ba co více: oni necítí, že je to něco nepřijatelného. Necítí to proto, poněvadž i v nich je minulost. To jest asi tak podstata maďaronství, nebo — v trochu mírnější formě — októbrovství. Skutečné slovenské národní povědomí, ono samozřejmé slovenské vlastenectví nebylo dáno všem na Slovensku. Mnohem více bylo novoslováků: lidí s maďaronskou minulostí nebo lidí, probudivších se (většinou napolo a jen z důvodů zistných) až po převratě.

Ale mnohost těchto lidí potřebovala i organizace, chtěla se politicky uplatňovati. Kam jíti? Ostatní politické strany nechtěly se přeplniti tímto živlem, a jíti do

stran maďarských, nebylo prakticky radno. Nuže: slovenská strana ľudová je přijala.

A zde jest kořen rozporů mezi námi a stranou ľudovou. Nikoliv politické nebo náboženské vyznání. Ale to, že pod rouškou slovenskosti je nám jednat se stranou neslovenskou. Většina jejich straníků není slovenská, jsou to lidé neurčití, národnostní neutra. Že si tato strana dala štampilku »najslovenskejšia« — to je vedlejší. Obvyčejně nejhorší zboží má nejkrásnější reklamu.

A tu jest i jedna z příčin, proč vznikl vážný odboj proti straně ľudové a české straně katolické. Česká lidová strana už po několik let pracuje organizačně na Slovensku, a ne bez výsledků. Mnozí lidé na Slovensku nechtěli vstoupit do strany, o níž nejlépe vědí, že slovenskou není. Pro ně čsl. strana lidová splnila jakési ideové poslání. Umožňuje jim politickou organizaci. Mnohým katolíkům na Slovensku se mnohem lépe a »svojsky« dýchá v čsl. straně lidové než u ludovců. A že tyto strany, obě katolické, se rády nemají, jest na snadě. A rády se míti nebudou. Bylo by nerozumné věřiti v jejich spojení, o kterém se v poslední době trochu mluvilo. Nedojde k němu ani v rámci celostátním, tím méně na Slovensku. Vzpomeňme jen, že před dvěma roky, kdy luďáci vstupovali do vlády, hovořilo se o splynutí obou stran. Kombinace však zklamala. A přece tehdy strana lidová na Slovensku teprve začínala, splynutí tehdy bylo možné. Dnes, po dvouleté zkušenosti, na spojení není pomyšlení. Neboť vedle osobních zájmů a rozdílu jsou zde i zájmy a rozpory ideové. Strana čs. lidová na Slovensku na svém sjezdu v Trenč. Teplicích sice žádala uplatnění práv slovenčiny všade, volala po poslovenčení Slovenska, ale současně zamítla ideu autonomie, a svůj úkol vidí v nejužším spojení Slovenska s Čechy. A tu je jeden z rozporů ideových. Slovenská strana ľudová jen pod tlakem nutnosti se vyslovuje pro jednotu státní; autonomie je jí však požadavkem nejvyšším. Ne proto, že je to idea a přání oněch maďaronů a októbristů, kteří s povzdechem vzpomínají na Uhersko a na svoji bývalou moc. To jest, pravda, zájem sobecký. Ale darmo: žádná politika není bez sobeckosti, a musíme s tím docela realisticky počítat.

Tyto novoslováky nedávno charakterisovala »Ludová politika«, slovenský orgán strany lidové, v článku »Novoslováci«. Neuškodí, ocitujeme-li alespoň několik slov:

»Ba vytvorili si títo pánkovia z brusu novú ideológiu a propagujú ju v brožurách, kalendároch a časopisoch svet-ských i náboženských. So svojou nenapraviteľnou ideológiou tísnu sa do našich úradov, dľa možnosti vysokých a vtedy si aspoň syna pošlú na peštianskú univerzitu, alebo keď ta nie, aspoň na pražskú nemeckú alebo na krakovskú. — Nacionalismus je im pohanstvom; na protistátneho štváča-katolíka poukázat neslobodno; tiež nesmú sa katolíci deliť na národovcov a maďarónov a nemá sa, dľa ich odovodnenia, nik nazvať októbristom. Oni hlásajú krestanskú internacionálnost na našom Slovensku vtedy, keď ešte všetky temer vážnejšie pozície svetké i duchovné, všetok veľkostatok, temer celá industria je v rukách Maďarov a židov a tak Slovákovi dnes otravovat heslami zle aplikovaného krestanského internacionalismu je perpetuovaním starej maďarskej poroby. — Takoví pánkovia majú v kapse

hojne diplomov, ktorými krátkou cestou vymenujú kohokol'vek za »dobrého Slováka«, lebo »ved dobre hovorí slovensky.«

Tato slova nejsou jen ze vzduchu chycena. Plynou ze zkušenosti. A lidé, kteří jsou tu tak dobře charakterisováni, tvoří hlavní kádr lidové strany — ovšem vedle lidí neuvědomělých, kteří jistě nedorostli k politickému chápání. Poněvadž jsme přesvědčeni, že čl. lidová strana to vážně myslí s touto republikou a její jednotou, prorokujeme na celou dohlednou dobu, že není nemožno pomýšlet na spojení lidové strany se stranou jí (co do křesťanství) nejbližší, stranou lidovou.

NÁRODNÍ HOSPODÁŘ

Co s lihovým hospodářstvím?

Týden co týden se objevují v novinách zprávy, že »Poradní sbor pro otázky hospodářské« konal opět poradu o lihovém hospodářství a o zákonu o dani z lihu. Co je republika republikou se ještě ani jednou nestalo, aby to některá vláda vzala s nějakým zákonem tak důkladně. Pánové Funk, Drachovský, Fischel, Bachrach, Heidler, Rolíček, Brdlík a bůh ví které ještě kapacity si lámou hlavu již více nežli čtvrt roku, jak to šikovně zařídit, aby se republika v lihu neutopila, aby lihovarníci se měli dobře a stát aby dostal ročně 700 milionů lihové daně. Ač je to skoro takový problém, jako kvadratura kruhu, přece slouží všem ke cti, kdo se o jeho řešení na vědecké základy pokoušejí. Vláda se do toho vůbec neplete. Svádí to mimoděk k domnění, že koalice snad v tomto případě projevuje patřičnou úctu k odborníkům. Uvážíme-li však, že právě nyní si monsignore Šrámek troufal vyprat sám sociální pojištění z jedné vody na čisto, bouchnuv dveřmi své prádelny odborníkům před nosem, je jisté ta úcta vládních politiků k lihovarnickým odborníkům poněkud podezřelá. Mnohý zarputilý opozičník asi řekne: »To je dvojí loket konservativní většiny. Jiným loktem měří lihovarníkům a jiným dělníkům«. Něco na tom sice je, ale mnoho ne. Řekl jsem již, že se »Poradní sbor« pokouší o kvadraturu lihovarnického kruhu. Proč by vláda, která obtíže ty dobře zná, nepínechala tuto zábavu odborníkům? Proto ta úcta k mužům vědy. Ale politické se otázkou hospodaření s lihem přímo vyhýbají. Aby se to plně pochopilo, musí se znáti minulost. Až do roku 1923 byli všichni politikové do špiritusu přímo zamilováni (i komunisté). Na tuto jejich hříšnou nelegální lásku doplatil stát v uvedeném roce 200 milionů; od té doby lih nemohou ani cítit. Může být každý jist, že kdyby na lihovarnické kosti byl jen jediný lot zdravého masa, byl by rychle uklizen do závětrí a nikoliv přenechán odborníkům.

*

S lihovým hospodářstvím je to takto: Politické strany po převratu vzaly lihové hospodářství spolu s lihovarníky tak říkajíc do vlastní režie. Hospodařily první dobu za »dozoru finanční správy« tak, že se všem dobře dařilo. Byly spokojeny politické strany i výrobci lihu i dělníci z pálenic. Kde byl ku příkladu v místě cu-

krovar a průmyslový lihovar, pokládal se každý dělník za šťastna, když se dostal do lihovaru. (Lihovarská kolektivní smlouva byla ideálem každého dělníka.) Z tohoto hospodářství daly politické strany také finanční správě nějaký groš, aby se neřeklo.

Tato idyla trvala tak dlouho, dokud Evropa měla méně lihu než potřebovala. Tehdy jsme také lih exportovali. Jak, je známo ze sporů vídeňského ketase Castiglioniho s jeho druhy. Těmto lidem byly přenechány spousty lihu, litr po 10—12 Kč; cena jeho tehdy byla za hranicemi asi 25 Kč. (U nás nebyl tenkrát ani k dostání, leda pod rukou litr za 70 Kč.) Vídeňští ketasi na něm vydělali nekřesťanské peníze. Ovšem také z toho nic neměli. Stamiliony lehce nabyté prohráli při tažení proti franku, které zosnovali r. 1924.

Když se Evropa v r. 1922 lihem nasytila a u nás se na povel politických stran vyráběla dále ohromná kvanta, začal se ten náš lihový koráb potápět. První z něho ovšem prchly myši politické. Za nimi utekli lihovarníci, takže na palubě zbyla chudinka finanční správa s 350.000 hl lihu, který nikdo nechtěl. Zaplatila za něj pod nátlakem politických stran lihovarníkům po 1.000 až 1.100 Kč za hektolitr. Nabídla jim jej zpět, ti jej však převzali po 530 Kč a s podmínkou, že vláda uvalí na všechny lih po dobu 5 roků závěru a dá jim výhradní právo hospodařiti s lihem. Stalo se to v polovině r. 1923 pověstnou smlouvou Bečkovou. Tak vznikla státu škoda asi 200 milionů Kč. Omlouvá se to často tím, že prý to byly vlastně ztráty deflační. Nebyly. Cena lihu, která byla pod vlivem politických stran placena lihovarníkům, byla přehnaná. Měla býti asi 700 až 800 Kč a ne 1.100 Kč. A i kdyby to z malé části byly ztráty deflační, nutno se tázati, kdo hradil deflační ztráty ostatním odvětvím průmyslovým? Nikdo. Buď na ně odvětví ta měla, nebo zkrachovala. Tyto věci jsou odstrašujícím příkladem, kam vede zpolitování některého průmyslu.

*

Svízel s úpravou lihového hospodářství je zaviněna hlavně tím, že jsme zdědili největší část výrobního aparátu této industrie pro bývalé monarchii. Konsum náš naprosto neodpovídá výrobnosti továren a export je nemožný, jelikož cena světová nekryje ani dvě třetiny dnešních výrobních nákladů. Lihovarů průmyslových je 34, a stačily by na výrobu 208.440 hl, která je jim povolována, pouze tři: jeden v Čechách, jeden na Moravě a jeden na Slovensku. Kdyby se ostatní zavřely a výroba zkoncentrovala, klesly by výrobní náklady průmyslového lihu, bylo by nemožno ze zisku odškodnit majitele lihovarů uzavřených a později lih zlevnit.

Ostatní lihovary jsou hospodářské. Ty mají za účel vedle výroby lihu zkrmování výpalků, vznikajících při výrobě lihu. Tím se umožňuje racionelní pěstění dobytka a řádné hnojení. Výroba lihu v těchto lihovarech, kterých je přes 900, je samozřejmě drahá, neboť takový lihovar musí pracovat pomalu, aby teplé výpalky měl k dispozici pro krmení po celou dobu zim. měsíců. Proto lih v těchto podnicích vyrobený musí býti chráněn před konkurencí lihovarů průmyslových. Žádá to kategoricky zájem národohospodářský. Domáhají-li se tedy hospodářské lihovary ochrany, jsou v právu, pokud ovšem mají skutečně charakter podniků hospodářských.

Stará monarchie chránila lih hospodářský tím, že naň uvalovala daň o 28 korun nižší a kromě toho poskytovala lihovarům hospodářským bonifikaci 8 korun

za 1 hl, celkem tedy 28 korun. Za války byl tento systém zrušen a náhradou byla hospodářským lihovarům poskytována vyšší cena. To se udržovalo až dosud.

Nyní podle návrhu zákona o dani z lihu by měl být tento stav, který byl zbudován na základě zmocňovacího zákona z r. 1920 (docela protiústavně), změněn novým zákonem ve stav definitivní. Povážíme-li, že ve všech odvětvích výroby byla zrušena uzávěra a ponecháno konkurenci volné pole, je návrh finanční správy při nejmenším protichůdný zdravému hospodářskému vývoji.

Rakouský systém byl národohospodářsky bezvadný. Stačilo by jej prostě obnovit, a to tak, že by ochrana lihu hospodářského byla vyjádřena nižší sazbou daní o 250 Kč (28 K × 9). Proti tomu se staví průmyslové lihovary, patřící vesměs starým vídeňským milionářským rodinám, jako jsou Redlichové, Wertheimerové, Fischelové etc. Rodiny ty mají podobné závody také v Rakousku, Jugoslávii, Maďarsku a bývalé Haliči. Poněvadž u nás mají také cukrovary, dodávají odtud pro svoje lihovary za hranicemi melasu. Jinak řečeno, udržují celý ten svůj »provoz« v chodu zrovna tak, jakoby ani revoluce nebylo bývalo. Myslím, že tito lidé nevědí ani na vědomí, že Rakousko-Uherská monarchie se rozpadla. Je pochopitelné, že kdyby bylo uvolněno lihové hospodářství, a měl být utvořen kartel a výroba zkoncentrována za účelem zlevnění veškerého lihu, musily by svoje závody z 99 procent zavřít. Tomu se brání zuby nehty, neboť tím by poprvé pocítili, že Rakousko neexistuje a že je zde jakýsi nový stát, jehož poměrům musí svůj výrobní aparát přizpůsobiti.

Proto, kdo chce, aby i do tohoto temného koutu našeho národního hospodářství vnikl zdravý vzduch, musí být pro uvolnění lihového hospodářství za současného obnovení starého daňového systému, který se vyvíjel po staletí a je vědecky správný. Ovšem nejvýhodnějším by byl obchodní monopol státní. Nelze k němu však raditi proto, že by za dnešního stavu vedl k novému zpolitování lihu, jehož pochybné konce jsem shora vyložil.

Dix.

LITERATURA A UMĚNÍ

Osip Dymov:

Happy ending.

Americké drama i film jsou proslulé svým »happy ending«. Ke konci posledního jednání, několik minut — nebo několik set metrů — než spadne opona, jsou odstraněny všechny překážky mezi milenci. Vyjde na jevo (kde jsme to měli dříve oči), že v oné osudné noci hrdina nikoho nezavraždil a detektiv O'Connell je nucen jej žádati za prominutí. Také hrdinka je naprosto nevinná, neboť muž který ji navštívil o půl jedné v noci v hotelu, byl její vlastní strýc, starý kardinál, který jí nyní odkáže veškeré svoje jmění. Hrdina miluje hrdinku, hrdinka zbožňuje hrdinu. — »Jak se bude jmenovat náš synáček?« »Zcela přirozeně — Cornell,« odpoví ona.

Publikum již tuší napřed, že hrdina a hrdinka jsou řádní lidé. Tyto role hrají dvě proslulé hvězdy. A ty si přece nepokazí svoji dobrou pověst nějakou tou vraždou nebo návštěvou v hotelu. Publikum důvěruje především výši jejich platů a potom dobré divadelní tradici, která panuje v Broadway. Podle této tradice

musí milenci celou tu věc rozřešit zákonitým sňatkem. Tak tomu bylo včera, tak bylo přede včerešním, tak bylo také před pěti, deseti lety. A — tak tomu zítra nebude.

Šťastné manželství je dnes v Americe zrovna tak nevyhnutelné jako bylo nešťastné manželství v předrevolučním Rusku. V zemi lesů, sněhu a samovlády, kde podle Puškinových slov »od kočího trojky až po pána pění všichni žalostné písně«, bylo by nemístné zakončit hru svatbou; mimo to by to nesvědčilo o pokrokovém smýšlení básníka.

Ruští autoři přivedli to k tomu, dokonce v komedii, že opravili šťastné rozřešení. Na příklad komedie Ostrovského se podobají tak velice dramatu, že se podivujeme tomu, že přece nesou název komedie. V tomto smyslu, ba ještě charakterističtější jsou dvě nádherné klasické komedie ruského divadelního repertoaru »Krečinského svatba« od Suchova-Kobyлина a »Ženitba« od Gogola. Tyto dvě svatby musí přece, jak se zdá, dobře skončit. Avšak není tomu tak; v prvním ruská tradice zabránila svatbě, a v druhé, veselé komedii je ženich nucen skočit z okna.

Tyto nešťastné konce ruského dramatického repertoaru vyplývají z celé řady historických a sociologických příčin. V tomto případě — jako ostatně i v mnoha jiných — odráží se v divadle podstata života. Tajemství života jest přeloženo do divadelní řeči, vzrušení a pocity, němé v životě, stávají se na jevišti událostmi. Ale nejen ten ruský »unhappy ending«, ale také ten šťastný americký konec klíčí v temné půdě skutečnosti. — Kdo jsou hrdinové těchto nesčetných amerických dramát, která hrána veselým rejmem broadwayských hvězd každé sezony beze slávy vznikají a beze stopy opět mizejí? Kdo jest tento hrdina, který pro vystálé nepříjemnosti neodvratně jest odměněn sňatkem? Jest to zcela obyčejný, průměrný člověk, úředník, příručí, nastávající obchodník, budoucí technik, ani ne zubní lékař, nýbrž častěji matčin synáček, synovec milionáře-krále konserv. Jeho partnerka jest téhož druhu. Nejde zde ovšem jen o povolání — jsou jistě všechna počestná, zvláště v Americe — nýbrž o duševní a intelektuální podstatu naší roztomilé dvojice. Ale v tomto směru není u nich ničeho zajímavého, jsou to lidé toho šedivého davu, v němž připadá dvanáct na jeden tučet. Čím obyčejnější jsou, tím lépe pro autory a pro kasu. Nehlášejí ani vysoké ideje, ani nesní o nějakých ideálech. V americkém dramatu jsou abstraktní ideály hrůzou pro diváka, svědčí o hlouposti ředitele, znamenají neúspěch, domyšlivou intelektuálnost a odsoudí autora pro věčné časy. Na scéně nejsou žádné lidské veličiny, žádné typy, ba ani charaktery. Bylí života, šedé stromy šedého lesa člověčenstva. Proč bychom neměli tomuto nastávajícímu mladému obchodníkovi dopřátí úspěch v obchodu, zdraví, bohaté dědictví a vůbec šťastný konec? Ten chudák přece zakusil za tři jednání mnoho trýzně a mučení a jen za \$ 3·30, které jsme i s vojenskou daní za lístek zaplatili. Naše sadistické pocity, které se v divadle neodvratně probouzejí, jsou uspokojeny. Trestáme našeho pseudohrdinu zákonitým manželstvím. Čím také jiným? Když v prostotě svého srdce míní, že je to vrcholné štěstí, tím lépe pro něj. Jaký jiný trest (na scéně) a osud máme dopřátí nejvšednějšímu mladému muži, jemu a jeho milé, cnostné dívce? Šťastné rozřešení jest také rozřešením pro hereckou prostřednost. To jest osud všednosti života. Kdežto tragický konec jest osud hrdiny.

Amerika vychází před našima očima ze stavu provincialismu a dostává se na širokou cestu obecných lidských dějin. Když se Evropa amerikanisuje, poevropští se Amerika. V krvavé vřavě války se situace vyměnily. Prvním darem Ameriky Evropě byl jazz. A první dar, který obdržela Amerika od Evropy, byla touha po hrdinovi, byl sen po tragedii.

Jenom hrdinovi je předurčen nešťastný konec (unhappy ending). Jeho tedy nechceme potrestati svatbou. Uriel Acosta se

střelí v okamžiku, kdy jeho milenka se vdává za jiného. Othello ztratí Desdemonu, Romeo svoji Julii. Aby se stali nesmrtelnými, musí hrdinové slavných básníků zahynout. Jen mrtvý je nesmrtelný, to jest: neexistuje žádný pozemský život. Šťastným koncem zbavuje se paměť diváka toho, co jest nehodné jeho vzpomínek. Nešťastný konec zvětšuje vzpomínky na hrdinu. Šťastný konec jest pro týden — nešťastný pro staletí. — Šťastný konec znamená divadelní zpráchnivění — nešťastný zvětšení smrtelného hrdiny. Od lidstva jest uznávána jen ta pravda, za kterou třeba zaplatit lidskou krví a librou lidského masa.

Jak snadno by mohl Shakespeare, veliký mistr nešťastného konce, zachrániti svého Hamleta, svého Romea, svého Othella před smrtí. Šťastný konec mu takřka splývá se rtů: Ofelia spadne do vody, přijde k sobě a Hamlet si ji odvede k oltáři. Kdyby Hamlet prožil svůj pozemský život šťastně a jen ve stáří by si býval vzpomněl, že bylo něco shnilého v státě dánském, nebyli bychom již uslyšeli jeho jména. Nepožítá léta lidského života se rovnají, jsouce přepočítána na uměleckou cenu, stáletím.

Současně evropské divadlo hledá stále více a více šťastný konec. Rusko, země klasických divadelních neštěstí, končí již také svoje dramata vítězstvím hrdiny a splněním jeho tužeb. A naproti tomu stále hustěji objevují se ve výrobě Broadwaye dramata s nešťastným koncem.

Touha po hrdinovi byla jakýmsi vrtochem dějin přesazena z Evropy do Ameriky zároveň se zásobou zlata, kterou Wallstreet vyssála z Evropy.

Otázka, zdali se vyplatilo vyměnit hrdinu za jazz, spadá v jiný obor.

ŽIVOT A INSTITUCE

Jak čeliti automobilovým nehodám?

Počet automobilových nehod vzrůstá velmi rychle. Není div, že s rostoucím počtem obětí rostou i obavy, varovné hlasy, protesty a obžaloby, adresovaných většinou na účet řidičů, a jen málokdy na účet chodců. Nebudeme se přítí, do jaké míry je na té nebo na oné straně vina a kdo je ve více případech původcem nehod. K odstranění nehod, anebo alespoň k předejití a zmenšení jejich počtu musí působiti chodci i řidiči. Vinu na nehodách nesou obě strany. Časopis »Řidič automobilů« věnoval bezpečnosti dopravy celé číslo, shrnující v řadě článků řešení řady dopravních problémů známými odborníky. Shrňme zde stručně obsah, připojíme několik poznámek.

Prvním činitelem bezpečnosti je dokonalá konstrukce a výzbroj motorových vozidel. Každý vůz má být vyroben z dobrého materiálu a všechny jeho součásti mají být pečlivě vyzkoušeny. Řízení vozu musí býti řidičovi dokonale a snadno přístupné, aby jím mohl lehce a jistě manipulovati. Tím se podstatně zmenší duševní i fyzická námaha řidičova. Motor má míti klidný chod a dokonalý výkon. Může-li se řidič spolehnouti, že jeho stroj plní každé jeho přání, že na příklad sešlápnutím akceleratoru dosáhne velmi hladce a velmi rychle maximálního výkonu, že sešlápnutím brzd zastaví stroj i při větší rychlosti, roste jeho jistota a mizí nervosita. Ovšem spoléhání na přesnost stroje nesmí překročiti hranici důvěry a státi se bravurou, hazardováním a provozováním nebezpečných experimentů.

Konstrukce rychlostní skříně musí býti dokonalá, aby přeměna rychlosti dala se hladce a jistě. Zasunuje-li se rychlost jen

ztěžka, a s hlukem, působí to na řidiče stejně zuřivostnějším způsobem, jako když rychlost přeskakuje sama, takže vůz někdy prudce vyrazí, aniž by si toho řidič přál. Přesná konstrukce rychlostní skříně je tedy velmi důležitým bezpečnostním činitelem. Rychlostní páka, pomocí níž se děje měnění a zasunování rychlosti, musí býti řidiči lehce přístupná. U starých vozů musili řidiči dělati při měnění rychlosti úplnou akrobacii, neboť páka byla umístěna téměř nedostupně a šla velmi ztěžka. Dnes bylo dosaženo v tomto směru podstatného zlepšení. Páka je ve většině případů hned vedle sedadla, tedy hned u ruky řidičovy. Konstrukce brzd je stejně důležitá. Také brzdění bylo ještě do nedávna u mnoha vozů pravým siláckým výkonem, při němž se mnohý řidič jak se patří spotil. Zaváděním servobrzd a brzd na čtyři kola učiněna i v tomto směru podstatná náprava. Dnešní brzdy zabírají měkce a plně, takže bezpečnost vozidla je jimi značně zvyšována. Je ovšem nutné, aby řidiči jim věnovali častou pozornost, neboť jsou zařízením velmi citlivým. Každému řidiči mělo by se státi zvyklostí, aby vždy před odjezdem z garáže brzdy prohlédl a zjistil, jsou-li v pořádku. Tato kontrola měla by se řidiči státi stejně přirozenou jako kontrola množství benzínu v nádrži, oleje v karteru a vody v chladiči. Dále by měla býti povinnou každoroční úřední kontrola brzd. V amerických garážích jsou zvláštní zřizenci, kteří zkoušejí stav brzd každého vozu, z garáže vyjíždějícího.

Řízení vozu musí býti snadné a lehké. V tom směru učiněn také veliký pokrok, který značně urychlily balonové pneumatiky, původně řízení vozu velmi ztěžující. Dnes ovšem balonová pneumatika nečiní řidiči potíží. Mimo to jízda po ní je mnohem pohodlnější a příjemnější, než u pneumatiky vysokotlaké.

Dalším důležitým bezpečnost. činitelem je karoserie. Z bezpečnostního hlediska má býti karoserie pokud možno nejnižší, aby tím těžiště přišlo nejnižší a vzrostla stabilita vozu. Nízké chasis s nízkou karoserií zaručuje bezpečné a dokonalé sezení na silnicích, i když jsou ve špatném stavu. Snaha po snížení vozů nesmí býti ovšem přehnaná. Řidič nesmí při sebe menším poskočení vozu na nerovné silnici naraziti hlavou na strop. Ale nejenom tvar, ale i materiál karoserie je velmi důležitý. Dnešní karoserie jsou buď celokovové, kompositní anebo měkké. Celokovové karoserie se vyrábějí z ocelového plechu. Sloupky a výztuhy jsou lisovány do různých profilů, a celek je svařen, snýtován a sešroubován. Tyto karoserie jsou neobyčejně pevné a pružné a se stanoviska bezpečnosti nejspokojivější. Jejich výroba je však velmi nákladná a rentuje se jen při seriové výrobě. Předpokládá také stabilní konstrukci a vzhledem k tomu nepřipouští častějších změn tvarových. Proto jsou na příklad v Evropě kovové karoserie vyráběny jen třemi továrnami a to ještě jen pro jednotlivé modely. Jedinou nevýhodou kovových karoserií je jejich hlučnost.

Nejrozšířenější jsou karoserie kompositní. Ty mají kostru dřevěnou a pobitou plechem. Se stanoviska bezpečnostního nejsou tak dokonalé, tak pevné, jako karoserie celokovové, zvláště je-li k jejich pobití použito plechu aluminiového, který svojí pevností zůstává daleko za plechem ocelovým. Třetí druh karoserií, tak zvané karoserie měkké, mají dřevěnou kostru, potaženou impregnovaným plátnem. Tyto karoserie jsou velmi pevné, ale v případě požáru, zaviněného třeba karburátorem, jsou velmi vznětlivé. Někdy se konstrukce karoserií kombinuje ještě tak, že se karoserie kompositní potahuje plátnem. Dvě karoserie mají býti opatřeny zámky a pojistkami, aby se za jízdy neotvíraly a nepřivodily zranění kolemjdoucích.

Ale nejen vnější, i vnitřní úprava karoserie je důležitým činitelem bezpečnostním. Tak na příklad sedadlo řidičovo musí býti umístěno tak, aby umožňovalo řidiči dostatečný pohyb a snadný přístup ke všem řídicím aparátům. Musí býti dostatečně vzdáleno od volantu, aby si jej řidič nezařezával do břicha. Musí

býti vzdáleno dostatečně i od bočné stěny, aby řidič nezachytával loktem o spouštěcí okenní klíčku. Má být regulovatelné nejen rovinně, ale i do výšky vzhledem k různé tloušťce i velikosti lidí. Sedadlo nesmí být příliš tvrdé, aby nárazy na nerovné silnici se na ně nepřenašely tak prudce, že by řidiči vyrazily volant z ruky, zrovna tak jako nesmí být příliš měkké, aby řidič v něm »neplaval«, a neztrácel jistotu kontroly a ovládnutí vozu. Dřívější vehikly byly v tomto směru tak nestvůrné, že se musíme přímo diviti, jak tehdejší řidič mohl s nimi brát zatáčku i při malé tehdejší rychlosti. Sedadlo bylo tehdy umístěno tak, že řidič seděl jako na nějaké visuté hrazdě. Sezení, trvalo-li delší čas, musilo být dokonalým utrpením.

Dalším bezpečnostním a zároveň zdravotním zařízením bylo u karoserií zavedení stínítek, montovaných buď jako prodloužená střecha anebo jako samostatné stínící sklo. Nejdříve zaváděna skla barevná, ale ta ztěžují rozeznávání barevných signálů, v poslední době všude s úspěchem zaváděných. Nejvíce se osvědčují stínidla z matného skla. Chránící skla jsou další kapitolou v dopravní bezpečnosti. Byla příčinou celé řady nehod a poranění. Proto vynalezení nerozbitného skla znamenalo velkou událost v automobilovém pokroku, ale i otázkou bezpečnostní. Velmi dobře se osvědčuje i sklo s tenkými ocelovými drátky, které je také téměř nerozbitné a nezabraňuje dokonalemu výhledu. Rozbití skel může být přivedeno celou řadou okolností, na příklad srážkou dvou vozidel, třeba jen lehkou, nárazem na nečekanou překážku, smykem, selháním brzd anebo prudkým zabrzděním, otřesem na rozbité silnici, nárazem nějakého hoseného anebo padajícího předmětu. Rozlétne se střešina zraňuje pak obličej, hlavu, oči, ruce, hrdlo. Poranění tato jsou nejen velmi bolestná a velmi nesnadno se hojící, ale někdy i smrtelná, nastane-li na příklad proříznutí tepny rozbitým sklem. Případy vykrvácení jsou dosti časté. Sklo Triplex je téměř nerozbitné. Praskne-li však přece pod nějakým neobyčejně prudkým nárazem, neštěpí se, takže poranění jím je vyloučeno. Před jeho vynalezením bylo učiněno několik pokusů s celuloidem. Pokusy ty se však neosvědčily. Předně celuloid je snadno hořlavý. Je dále velmi měkký, takže se velmi snadno poškrábe a ztrácí průhlednost. Mimo to velmi rychle hnědne atmosférickými vlivy. Chránící sklo musí být zasazeno vodotěsně, aby při dešti nepropouštělo vodu zrovna na řidiče. Má být dále opatřeno stíračem kapek a to nejlépe elektrickým. Ruční stírač není zrovna praktický.

Druhou stejně důležitou složkou bezpečnosti jsou řidičové vozy. Mnoho nehod je opravdu zaviněno jejich nezkušeností, nekvalifikovaností nebo i bezohledností. Někteří řidiči chovají se na ulicích opravdu až vyzývavě a trestně. A je nutno konstatovati, že velké množství z nich jsou řidičové z povolání a z nich pak hlavně řidiči autodrožek. Ti mají přímo dábelskou radost z toho, když mohou někomu zařvati trubkou přímo do uší, a vjeti téměř až na záda. Někdy se jim ovšem tento hazardní manévr nevyplatí. Pak se ovšem svádí vina na prasklou brzdu nebo něco jiného. Kdyby však nebylo jejího násilného namožení, vyvolaného šoferovou svévolností, nebyla by jistě povolila. Jiní zase s rozkoší snaží se kde koho postříkati v době bláta, nebo mu zahrátí koncert s otevřeným výfukem a dají mu dosyta nadýchatí oblaků kouře z výfuku. Velkou vinu na tom nese jejich výchova a to nejen řidičská, ale výchova vůbec. Dokonalý jezdec musí mít nejen dokonalou znalost stroje a jeho ovládnutí, ale musí mít i dostačující duševní kvality, podmiňující plně zvládnutí dopravního řádu a dopravní etikety. Musí mít dostatek inteligence.

Proto je nutno, aby zkoušky řidičů daly se s největší přísností a důkladností, aby se k tomuto povolání dostali lidé opravdu schopní. Řidič má být předně zcela zdravý člověk. Hlavně srdce a plíce má mít v pořádku. Dále nervy. Jeho zrak musí být

bezvadný a proto jeho zkoušce má být věnována velká pozornost. Lidé se skly nemají být k řidičství vůbec připouštěni. Řidič má mít dále dokonale vidění hloubkové, potřebné k odhadování vzdálenosti. Schopnost ta zjišťuje se velmi jednoduchým způsobem. Ve vzdálenosti pěti metrů jsou od zkoušeného tři nitě vedle sebe. Prostřední je pevná, dvě krajní se pohybují buď dopředu anebo do zadu a to pomocí provázků, které drží zkoušenec v ruce. Jeho úkolem je, aby postavil dvě krajní nitě do jedné roviny s prostřední. Člověk s normálním zrakem provede tento úkol velmi snadně. Naproti tomu člověk s vadným zrakem se zmýlí pravidelně o několik centimetrů. Barvoslepost je další nedostatek některých řidičů. I v tomto směru měla by být povinná zkouška. Také sluch musí mít každý řidič v pořádku.

Podstatným znakem řidičova výkonu je odpovídati určitým způsobem na různé smyslové podněty. Toto odpovídání anebo reagování má být co nejrychlejší. Mám-li na příklad stisknutí knoflík, jakmile se rozsvítí žárovka, kterou pozoruji, provedu podle běžného názoru tento pohyb ihned. Měříme-li však dobu, která uplyne od okamžiku, kdy žárovka zazáří, až do okamžiku, kdy opravdu knoflík stisknu, vidíme, že uplynula jistá doba. Ta je u různých lidí různá. Ale prostá doba reakční nevystihuje plně výkon řidiče. Jeho pozornost nesmí být soustředěna jenom na jeden předmět, naopak musí být rozložena na celý prostor, který má před sebou. Musí viděti všechno, co se před ním v dráze děje, ale jen na něco musí reagovati a to různým způsobem. K zjišťování této tak zvané rozložené pozornosti byla již sestrojena celá řada aparátů, které jsou v podstatě založeny na tomto principu: Zkoušenec má před sebou tři osvětlená pole. Na nich se objevuje současně několik barevných světél. U ruky má zkoušenec pět klíčů. Tři prostřední odpovídají třem polím. Úkolem zkoušeného je smáčknutím klíče označiti ono pole, na němž se objevily současně dvě stejné barvy. Objeví-li se bílé světlo, pak stiskne krajní knoflík a zároveň příslušným klíčem označí pole, na němž se světlo objevilo. Neobjeví-li se na žádném poli bílé světlo ani dvě stejná barevná světla, stiskne druhý krajní klíč. Tyto psychotechnické zkoušky jsou do jisté míry i zkouškami výkonnosti. Zkouška rozložené pozornosti ukazuje zřetelně rozdíly lidí v rychlosti, s jakou dovedou postřehnouti složitou situaci a zároveň schopnost, s jakou si osvojují různé nové zvyky. Ovšem že při zkoušce hraje velkou úlohu také pravidelnost, s jakou zkoušenec reakce provádí. Jsou-li po sobě jdoucí reakční doby rozdílné, pak je patrné, že zkoušenec nedovede trvale soustřediti pozornost. Příčina toho tkví nejčastěji v jeho vlastnostech citových a pohybových. Rozdíly povahy a temperamentů jsou rovněž velmi závažné. Člověk, který snadno podléhá dojmům, snadno se vzruší, je v okamžiku náhlého nebezpečí anebo nepředvídané situace úplně ochromen. Ztratí prostě hlavu.

Řidič musí být chladnokrevný. Nesmí být člověk nervosní, který se rozčilí při každé překážce, který hned začne pokřikovat na chodce, jež mnohdy sám svojí nervositou uvedl v omyl. Řidič musí být dále opatrný, vědomý si odpovědnosti, jak k majiteli vozu, tak k ostatním lidem. Dokonalé řízení automobilu předpokládá ovšem správně vedený, odborný a dlouhý výcvik. Statistiky dokazují, že většina nehod byla způsobena řidiči v prvním roce praktické služby. Krátký, byt sebe odbornější výcvik nestačí k tomu, aby si řidič bezpečně osvojil všechny znalosti a nabyt potřebné zkušenosti k bezpečnému řízení vozu a aby si současně osvojil podrobné znalosti jeho mechanismu. Naučit se řídit vůz znamená naučit se vykonávat jistý počet pohybů v určitých pořadích s vynaložením nejmenší duševní námahy a s nejmenším napínáním pozornosti a myšlení. Bezpečné řízení vozu je činnost zvyková. Bezpečně jezdí na příklad ten řidič, který zmírní rychlost vždy, když se přibližuje k rohu

ulice, který vždycky, když zahýbá, nejen uvede v činnost ukazovací mechanismus vozu, ale pro jistotu ukáže směr ještě rukou, který stále udržuje mezi svým a před ním jedoucím vozem takovou vzdálenost, při níž může i při větší rychlosti bezpečně zabrzditi, který upozorňuje chodce signálem včas, který nesprávně nepředjíždí atd. Krátce řidič, který koná všechny žádoucí úkony k zvýšení bezpečnosti a který je koná vždycky, poněvadž se mu to stalo již zvykem. Musejí býti u něho pevně ustáleny, aby je prováděl tak samozřejmě, jako na příklad zvedá vidličku k ústům.

Příkladem vzorného výběru může býti výběr řidičů automobilů u největší americké a světové autodopravní společnosti Yellow Cab. Company. Její žlutě natřené vozy najdete v celé Americe. Řidiči dostávají určité procento z vybraného jízdného a tím jsou přímo účastní na obchodním podnikání firmy. Kromě toho se jim vyplácí měsíčně dvacet procent z čistého zisku, případajících z peněžité částky, odvedené podniku. Řidiči mají tímto způsobem na prosperitě podniku velký zájem a jejich snahou je udržeti se v místě za každou cenu. Firma ve snaze získati nejlepší lidi, postupuje při výběru velmi rigorosně. Dává přednost uchazečům ženatým, majícím odpovědnost nejen vůči sobě, ale i vůči rodině. Statistika ukazuje, že lidé ženatí a otcové rodin mají mnohem menší procento nehod.

První přehlídka uchazečů koná se v kanceláři. Každý uchazeč musí se dostaviti osobně k řediteli oddělení a ten v hovoru s ním učiní si představu o minulém životě uchazečově o jeho vlastnostech, charakteru, způsobech vyjadřování, zevnějšku a péči o vzhled. Přezkouší dále jeho vysvědčení. Následuje zkouška písemná, při níž zjišťují se určité duševní vlastnosti a povšechná inteligence uchazečova. Tato zkouška je základem pro zkoušku další a to psychotechnickou. Té příkládá společnost velký význam a provádí ji ve velkém rozsahu. Zkoušky ty pravidelně vyloučí již veliké procento těch, kteří se k řízení automobilu nehodí. Ukáží velmi jasné řidiče s nízkou inteligencí, řidiče náchylné k lehkomyšlnosti a bezohlednosti. Ti z uchazečů, kteří obstáli i při psychotechnických zkouškách, jsou pak podrobeni přísné prohlídce lékařské, která je neméně důležitou. Co by na příklad prospěla řidiči sebe větší zručnost v ovládnutí volantu, kdyby na příklad jeho srdce bylo v takovém stavu, že by nesneslo zvýšené požadavky, jaké na jeho činnost klade velkoměstský provoz? Kromě pečlivého zjištění tlaku krve a činnosti srdce zjišťují se i defekty očí a sluchu.

Když zkoušenec absolvuje s úspěchem i tuto zkoušku, má společnost záruku, že byli vybráni opravdu lidé dobrých vlastností a charakteru, slušného zevnějšku, uhlazeného chování, duševně čilí a fyzicky zdraví a silní. Pak se přikročí k praktickému výcviku, jehož účelem je nejen dosažení určitého stupně zručnosti v ovládnutí vozu, ale i mravní výchova příštích řidičů. Celý postup výchovy je standardisován. První výcvik koná se na rozsáhlých pozemcích společnosti, na nichž jsou napodobeny poměry uliční a silniční, jako křižovatky, zatáčky, prudká stoupání, náhlé přejezdy a zkrátka vše, co se naskytá ve velkoměstském i mimoměstském provozu. Výcvik provádí se tak dlouho, až žák ovládá každou situaci a až obsluha a manipulování všemi zařízeními stanou se opravdu automatickými. Dalším krokem v praktickém výcviku je jízda na ulicích velkoměsta, tedy přímý styk se skutečnými poměry dopravními. Jízdy koná žák za přítomnosti instruktora, který si o jeho činnosti dělá pečlivé záznamy. Doba, potřebná k celému výcviku, není přesně stanovena a reguluje se individuálními schopnostmi jednotlivcovými. Řidiči musejí choditi dále do poslucháren, kde se konají přednášky o policejních předpisech, dopravním řádu a předpisech společenských. Ke konci zkoušky jezdí zkoušenec s rutinovaným řidičem a má na starost výhradně obsluhu taxametrového a styk se zákazníky, podle návrhu instruktora. Do-

plnění výcviku v tomto směru se ukázalo velmi cenným, neboť žák se jím dokonale obeznamuje s provozními podmínkami a nabude dokonalých znalostí o místních poměrech, poloze určitých budov a podobně.

Příčinou celé řady nehod jsou však ve velkém množství případy řidičové soukromí a řidičové sváteční. Jejich znalost řízení se ve většině případů omezuje na točení volantem, troubení a nejisté zasouvání rychlostí. Páku rychlostní a brzdící si pletou zásadně. Je tedy potom zcela přirozené, že i sebe menší překážka i při poměrně malé rychlosti způsobí nehodu, ať již větší anebo menší. Sváteční řidiči mají nesmírnou radost, když mohou stroj přivést do plné rychlosti, ale jsou pak »zcela vedle«, když jej mají zvládnouti. Návist obecnstva se pak vybíjí na vinných i nevinných, a roste prostě proti všem řidičům. Jedinou nápravou v tomto směru by byly přísné zkoušky a dlouhotrvající a nejen takové, jako se konají za »mírný poplatek« kdesi ve vedlejší uličce a při nichž je zkoušenec uznán způsobilým, neporazil-li kandelábr anebo nepřejel psa či snad dokonce člověka. Dále je žádoucí přísné zkoumání se stran dopravních orgánů, žádání předložení vúdčích listů a pokutování velkými obnosy v případech, že řidič jej nemá. Řidiči, udělavší zkoušku, měli by podepsati revers, že řízení vozu, jim svěřeného, nedají do ruky někomu nepovolaného. Majitel vozu nekoupil si s ním ještě právo jej řídit. To je asi tak, jako by na příklad představený od železnice, jedá z Prahy na výlet do Tater, přistoupil k strojvůdci rychlíku a řekl: »Počkejte, já dnes budu tu káru řídit sám.« A u automobilu jsou rychlost a možnost nebezpečí větší než u železnice.

Dalším bezpečnostním činitelem a snad nejdůležitějším je samo obecnstvo pěší. Obecnstvo musí si již plně uvědomiti, že automobil je nezbytným a prospěšným moderním dopravním prostředkem. Nesmí již podezírat z nedokonalosti a jeho řidiče z úmyslu ublížiti chodcům. Řidič nenese vždy vinu tam, kde mu je dávana. Co nehod zavíná si chodci sami svojí neopatrností, nerozmyslností, bravurou a slepým vztekem proti jezdcům, vztekem, zavíněným třídni nesnášenlivostí a závistí. Mnoho lidí chce v automobilu viděti jenom to špatné. Rámus, prach, zápach, střikání, ohrožování bezpečnosti a jiné. Řidiči často a právem si stěžují, na bezohlednost chodců, jejich svévolné vkročení do jízdní dráhy zrovna několik metrů před jedoucím vozem. Lidé běhají sem a tam jako bezhlaví, nedívajíce se ani vpřed ani dozadu, jdou přes ulici plně frekventovanou a čtou si noviny, ozve-li se zatroubení, kývnou jen s úšklebkem hlavou a jdou klidně dál, někdy schválně ještě velmi pomalu. Za přestupky chodců proti dopravnímu řádu musejí se tedy vybírat stejně důsledně a stejně přísně vysoké pokuty, jako za přestupky řidičů.

Velmi důležitým činitelem v bezpečnosti dopravy jsou dále vlastní dopravní úřady. Lhostejnost dopravních orgánů je v některých případech závažnější. Hlavní závadou bezpečnosti ulic a silnic jsou nemožná a zastaralá dopravní zařízení z roku 1910, jen málo přizpůsobená novým dopravním poměrům a to ještě pod přímým nátlakem. Úpravy ty však nikterak neodpovídají technickému pokroku a zhuštění komunikačnímu. Dopravní úřady musejí zaručiti dostatečnou pouliční bezpečnost vydáním záležitosti dopravně-bezpečnostního řádu a jeho přesným a neúprosným dodržováním. Strážníci musejí pokutovati do detailů každý rychle jedoucí vůz, každý otevřený výfuk, nesprávné předjíždění, zahýbání, netroubení anebo zase přílišné a zbytečné řvaní trubek, každé neuposlechnutí, zrovna tak jako musejí na druhé stejně trestati lidi, nedbající přechodů, znamenají řidičů i jejich a vůbec nedodržujících dopravní řád. Ovšem ten by se musil nejdříve dokonale publikovati ve všech novinách, vylepiti na nárožích a případně rozeslati tištěný všem poplatníkům, aby se nemožili později vymlouvatí neznalostí.

Silnice jsou další smutnou stránkou naší dopravy a příčinou celé řady nehod. Hlavně silnice venkovské. Způsobují stříkání bláta v době nepohody a prášení v době sucha. Porouchávají často organismus stroje, pneumatiky, perování, řídicí ústrojí a zavinují nehody, poroucháním tím přivoděné.

Je ještě celá řada příčin dopravních nesnází a nehod, jejichž vyjmenování by zabralo mnoho místa, ale to je již úkolem nového dokonalého dopravního řádu, který se jistě objeví již v dohledné době a bude také do důsledků prováděn.

Eddie.

POVOLÁNÍ A ZÁLIBY

J. Byk:

Sportovní návštěvy.

I.

Sport nese s sebou více než jiná odvětví tělesné výchovy nutnost počítati s diváky, tím více, že je v sportu silněji zdůrazněna závodivost, provázející sport sice v různé míře, ale nerozlučně. Zajímá nás dnes část sportovního života před pozvanou veřejností, vlastně právě diváctvo samo. Mluví-li se o divácích, lze dosti dobře usuzovati na jeho složení a úroveň, přesněji však lze sledovati jeho počet, z něhož se příliš často a většinou neprávem usuzuje na kvalitu sportovních odvětví. V dětských letech našeho sportu bylo možno z počtu diváků soudit na sport sám, protože o velikosti návštěv v podstatě rozhodoval obsah představeného sportu, ale ty doby dávno již minuly. Dnes by bylo největší chybou usuzovat podle číslce diváků na hodnotu sportu. Návštěva sportovních podniků většinou záleží na tradici, na jejich okamžité popularitě, velmi mnoho dobře provedené reklamě — neříkáme dobré, neboť se u nás již velmi často pracovalo s kolosálním humbukem — na hospodářské situaci občanů (trochu sem patří i fakt, že se návštěva řídí i datem v měsíci, což nejdříve poznali v kopané), na tom, který sport je právě v popředí zájmu a ovšem na okolnosti jak je záživný pro široké vrstvy a jak zajímavý je průběh závodu či hry. V davu je možno podníti až vášnivý zájem (kopaná), který jen někdy je v přímé souvislosti se sportovním obsahem děje, dav lze strhnouti k nadšení i pro věc, jež nemá vnitřní sportovní hodnoty, dav je možno mystifikovati písmem, slovem i skutkem stejně dobře jako lze naň působiti výchovně v dobrém slova smyslu. Sport, shrnujeme-li v to slovo závod i hru, — je dobrou zábavou pro diváky a dodržuje-li se v něm řád psaný i nepsaný (fair play), doložený sugestivně působícími skutky, (patří sem gentlemanství soupeřů i v největším ohni boje) je účinnějším vychovatelem, než různé kapitoly »více méně naléhavé«. I v tom úsudku platí vše ho s mírou, a dokazují to poměrně málo navštěvované sporty, patřící mezi nejrtytější (šerm).

Je patrné, že velikost i kvalita sportovních návštěv je závislá na mnoha a mnoha činitelích, a na jejich vhodném využití závisí právě v našich dobách číslce návštěvy víc než tomu bylo před válkou. Jistě však největší vliv na počet diváků má druh sportu. Lid jde na sport, aby se pobavil a potěšil vítězstvím svých favoritů. Čím více pochopí z toho, nač se dívá, a čím dramatictější je průběh děje, tím více je uchvácen. Žádný sport se slo-

žitými pravidly neobstojí před kritikou davu, leč by poskytoval tolik dramatické podívané, aby časem vznikla tradice, jež by vychovala širší vrstvy zájemců, kteří již ze zkušeností předchůdců by si zjednodušili pravidla tak, aby se jim průběh závodu stal srozumitelný a snadněji pochopitelný. Nedlouho po převratu se u nás oživilo rugby, sport jistě dokonale vyhovující době a plný dramatických momentů, avšak obtížnější nebo nedostatečně známá pravidla ztěžují vzrůst zájmu mezi diváky. A přece není rugby o nic méně zajímavé než kopaná, která mu je však těžkým konkurentem svojí podobností a protože je již zavedena. Zcela pochopitelně je nutno přihlídnouti i k rozdělení sportu na závod jednotlivců a mužstev. Individuální sport spíše sdružuje diváky s jemnější chutí a odbornější — přirozeně v menším počtu, než kolektivní hra. Závodící jednatel je dokonalejší individuum než jeden hráč z celku. Mnoho okolností rozhoduje o tom, může-li jednatel uspokojiti diváky; jen malý počet gourmandů ocení skvělý výkon vítěze (na příklad běže), ale většině diváků nepostačí jen jediný výkon, nemá-li možnosti relativního posuzování chancí závodníků. Na závodech lehkooatletických družstev je nejlépe vidět jak podporují vzrůst návštěvy právě pro zmíněnou vlastnost — stálá možnost srovnávaní posici jednotlivců s významem pro celek a konečný výsledek. V poslední době uchylují se i na příklad fotbalisté velmi často k provádění celých turnajů, neboť obecnost již pomíjí i zápas velmi dobře známých jmen a libuje si v podnicích, které prodlužují možnost zájmu na celou serií bojů. Markantně je to doloženo zkušenostmi profesionálních fotbalistů, kteří uznali za nutno založiti před dvěma léty dvě velké mezinárodní soutěže: pohár stredoevropský a evropský (Švehlův), isouce k tomu donuceni obavou před poklesem návštěv, jevícím se v posledních třech letech. Hromadné soutěže, turnaje, prospívají návštěvám i proto že po vyloučení slabších konkurentů staví se do boje poměrně vyrovnané síly, čímž roste možnost napínavého průběhu. Neboť není pro širší diváctvo tolik nutná kvalita boje jako relativně stejná schopnost bojovníků.

Konečně je také důležité, jak velké části sportovců je otevřen určitý druh sportu. Nechodme daleko pro příklad. Kopaná je oblíbená i proto, že skoro každý kluk jí pěstuje po svém způsobu. Šerm, střelba z luku, lehká atletika (těžší disciplína) a jiné dosáhly by větší obliby, kdyby byly přístupnější, kdyby nepotřebovaly speciálnějších zařízení než na příklad kopaná. Vždyť i obliba tenisu, sportu dosti nákladného, roste v poslední době do šířky, protože jej mládež poznává a má příležitost jej aspoň zkusit nejprimitivnějším způsobem. Konečně nesmí se přehlédnouti, jak důležitou roli hrají i osoby sport provozující, jejich společenské a sociální postavení. O tom se stane zmínka později, takže zbývá v generálním přehledu se zmínit o velkém vlivu, jaký na návštěvy má lokální patriotismus, soutěžení územních celků; zejména v mezinárodních bojích, a pozadí národnosti. Význam těchto prvků je obecně dostatečně znám i ceně diváky i pořadatelé. I tento fakt nutno připočítati k vlivům povšechně důležitým pro velikost i kvalitu návštěv sportovních podniků, jež bylo nutno připomenout, aby se získal správnější názor pro posouzení významu diváků ve sportu.

V našem sportu rostli diváci od začátku. Nebyl založen sport a nebylo hned nikoliv tisíců, ale ani set a mnohdy ani desítek stálých návštěvníků, nechceme-li počítat s těmi, kteří stáli za barierami jako činní sportovci, prá-

vě nezaměstnaní. To je nutno připomenouti proto, že tak jako do divadel, kin, varieté chodí lidé, kteří nikdy nebudou dělat, to nač se dívají, tak také nejsou hlavní částí návštěv skutečně činní sportovci. Nelze však tuto skutečnost přičítati k pasivní bilanci sportovních návštěv. Naopak mnozí z diváků, pro něž byl přijat termín sportovců pasivních, jsou obráceni na sportovní víru. To je příjemná a důležitá zkušenost pro ty, kteří hodnotí sport s hlediska obecného významu pro celek. Po této obecné úvaze bude dobře řadou čísel konkrétně ilustrovati vývoj návštěv na sportovních podnicích u nás.

D O P I S Y

O komunistické statečnosti.

Autor tohoto dopisu, budiž řečeno k vysvětlení, spáchal r. 1919 pokus atentátu na dra Kramáře.

Vážená redakce!

Polemika o právech politických provinilců se protáhla a ještě v 13. čísle »Přítomnosti« najdeme dopis Karla Čapka k této debatě.

Velmi blízko k jádru věci se dostal pan redaktor Peroutka ve svém článku o »Politické roli jedné generace« ve 12. čísle »Přítomnosti«. Jeho tvrzení, že »Generace o níž mluvím (gen. bří Čapků) začala se učit nestydět se za budování«, naznačuje, že bylo jistě aspoň některými kruhy považováno za hanbu něco budovat. I jinak je všeobecně známo, že komunističtí mládenci se za všechnu pozitivní práci stydí. Ale jejich křik o znásilňovaných politických vězňích na Pankráci prozrazuje, že jejich stud je vyvinut jaksi jednostraně. Dokazuje jistě, že se docela nic nestydí za zbabělost.

Pan Fučík vyčinil dru Čapkovi a s ním i celé tak zvané generaci bratří Čapků za to, že tento napsal, že poměry na Pankráci nejsou zlé. Je tomu skutečně tak, pane Fučíku, vy jste tam nebyl, ale dr. Čapek se tam šel přesvědčit dříve než o tom psal, a já to říkám proto, že jsem se tam také byl podívat, skoro na dva roky. Karel Čapek si vyřizuje své s p. Fučíkem dopisem red. Peroukovi, otištěném v 13. čísle »Přítomnosti«. Pan Fučík byl neslušný, zamlčev tendenčně podstatné věty z Čapkova článku o komunistických redaktorech na Pankráci. To Karel Čapek konstataje, ale nevšiml si, že jsou nejenom věci »příznačné pro slušnost těchto mladých lidí«, nýbrž také věci, dokazující jejich zbabělost. Vidí jenom jejich neslušnost za to, že jej tendenčně citovali, aby jej mohli postavit do jedné řady s těžkou buržoasií. Zcela správně jim sice vytýká pohodlné protestování bez rizika a osobní odpovědnosti, dokonce protestování proti něčemu, o čem mnohdy chybí zaručené informace a tedy i přesvědčení o oprávněnosti. Ale zásadní podstata věci mu ušla. Nebylo zde přece sporu o sbírání svadlých lístků pelargonii, nýbrž o oprávněnost komunistického křiku proti znásilňování jejich vězňů na Pankráci. Znova zdůrazňuji, že mi nejde o to, má-li se republika chováti k politickým vězňům s větší či menší blahovolností než staré Rakousko, či mají-li vůbec z právnických důvodů býti rozlišováni sprostí a političtí trestanci. Jde mi o něco zcela jiného, o něco, co jsem se opovážil nazvat zásadní podstatou celé polemiky, které si nikdo ve všech těch úvahách dosud nevšiml. Snad se bude někdo posmívat, že jsem objevil prach na silnici, ale ono na mou duši je to tak skoro doslovně pravda. Jak jsem už výše napsal, o tuto »zásadní podstatu« skoro zakopl redaktor Peroutka, když napsal: »Komunisté křičí

„do boje“ a diví se, že jsou někdy také v tom boji bití.« A dále: »Komunisté doufají, že přijde doba jejich krutosti a zatím sentimentálně vzdychají.« V tom právě, podle mého názoru, tkví »zásadní podstata« sporu s komunisty.

Případá mi strašně směšnou ta dojemná starost všech o to, vyhoví-li vláda, respektive parlament, požadavkům »politického trestanectva«. Jejich hnutí za izolované umístění, vlastní ložní zařízení, vlastní prádlo a šatstvo, za právo, aby nemusili si sami čistit celu, aby mohli večer déle svítit, za lepší stravu, dovolení kouření, čtení knih, časopisů, volnou korespondenci, častější návštěvy a delší procházky, vzbuzuje představu blížící se stávky, (jak krásně by se vyjímala takový komunistický řečník, an na táboru lidu praví: »... a teď bych se, soudruzi a soudružky, mohl krásně provinit proti některému z paragrafů zákona na ochranu republiky, ale neučiním buržoasním pochopím té radosti, dokud nám nedovolí na Pankráci spát v pyjama a kouřit«), jednání o kolektivní smlouvě mezi »politickým trestanectvem« na straně jedné a snad státním zastupitelstvím na straně druhé.

Jak je vidět, jsou to věci vedlejší. Celá polemika, hlavně tedy křik utlačovaných komunistů, prozrazuje něco jiného. Komunisté jako politická strana jsou živlem destruktivním, protistátním. Všechna státní zařízení jsou jim institucemi třídně buržoasními a proto zavrženými. A tady jsme konečně u »zásadní podstaty« sporu. Snad jsem si to tak jasně uvědomil a tento »prach na silnici objevil« jen proto, že věc znám z vlastní zkušenosti. Sám jsem se nikdy za politického vězně nepokládal, tím méně pak nějakých práv se dovolával. Věděl jsem, že trestní zákon nezná žádné »politické vraždy« a mimo to, že i politický provinilec, který byl zároveň uznán vinným nějakým sprostým zločinem, je vyloučen z výhod politických vězňů. Je o mně ostatně dostatečně známo, že jsem se nedopustil omylu Šoupařova, který pro sebe práva politického vězně velmi hlučně dobýval. Byly to jen případy, kdy osoby druhé, nejčastěji spoluvězňové »sprostí« zločinci, někdy i dozorcí, mě upozorňovali, že »jsem přece »politicej« a že bych měl chtít to a ono. Odmítal jsem podobné nápady hlavně proto, že jsem byl poněkud důslednější, než komunističtí mládenci z »Redu«. Věřil jsem, že bojují-li proti danému řádu tak, že použiju i neobvyklých násilných prostředků, stojím tak dalece mimo a proti každé jeho složce a instituci, že je nemohu uznávat. Také jsem je tenkrát ve svém mladickém zanícení neuznával. Policie, soud, věznice, státní návladní i obhájce — to všechno byly věci, které bylo nutno odstranit při boření starých nespravedlivých a shnilých řádů. A teď bylo nezbytno a samozřejmě tyto instituce aspoň neuznávat a jimi pohrdat. Nechtěl jsem také vůbec advokáta a nebyl bych ho při líčení měl, kdyby ho zákon nepředepisoval a kdyby mi nebyl vnucen ex officio. Bourám-li současný řád a jsem při tom chycen za ruku, nedovolávám se těch zařízení, která jsem boural a která neuznávám a nenávidím — pro své osobní výhody. To — myslím — je bojovníka nedůstojno a — odpustte mi, mladí páni komunisté, ten výraz — je to i zbabělé.

Redaktor Peroutka napsal asi toto: »Citliví násilníci jsou citliví jen potud, dokud nemají moc k provádění násilí.« Myslím, pane redaktore, že je to mnohem jednodušší: jsou to zbabělci.

V Americe se zbabělcům říká žlutí. Dovolím si tedy opravit ještě jednu Peroutkovu větu: »Co je rudé, může býti ještě také žluté.«

A. J. Štastný.

NOVÉ KNIHY

Paul Morand: *Jen země*. Z francouzštiny přeložila J. Fastrová. Kč 16.—. Nákl. V. Petra, Praha II., Lützowova 27. Cestopisné črty známého kosmopolitického spisovatele francouzského, který líčí svou cestu po Asii.